

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

**Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων
Α.Τ.Ε.Ι. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΣΟΦΙΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΡΙΓΓΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Ιούνιος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	σελ.3
ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	σελ.3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.4
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
1.1 Γενικά στοιχεία του τουρισμού υγείας	σελ.5
1.2 Διαφορές Μαζικού – Εναλλακτικού τουρισμού	σελ.6
1.3 Διάκριση του τουρισμού σε βασικές κατηγορίες	σελ.7
1.4 Ορισμός - Μορφές Εναλλακτικού τουρισμού	σελ.9
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ	
2.1 Ορισμός Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού υγείας	σελ.11
2.2 Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού υγείας	σελ.12
2.3 Υφιστάμενη κατάσταση του τουρισμού υγείας στην Ευρώπη	σελ.14
2.4 Η ανάπτυξη της Μεσογειακής αγοράς στον τουρισμό	σελ.17
2.5 Οι νέες αντιλήψεις στο χώρο της υγείας και η διαφοροποίηση της τουριστικής βιομηχανίας	σελ.18
2.6 Η αγορά του τουρισμού υγείας	σελ.19
2.7 Διακρίσεις του τουρισμού υγείας	σελ.20
2.8 Σύνδεση του τουρισμού υγείας με άλλες μορφές τουρισμού.	σελ.23
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ	
3.1 Χαρακτηριστικά του τουρισμού υγείας στην ελληνική αγορά	σελ.24
3.2 Τουρισμός υγείας στην Κρήτη	σελ.26
3.2.1 Δομές υγείας στην Κρήτη	
3.2.2 Ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κρήτη, ιατρικού τουρισμού	σελ.35
3.3 Ζήτηση τουριστών για υπηρεσίες υγείας στην Κρήτη	σελ.40
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	

ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

4.1	Ιαματικός τουρισμός	σελ.42
4.1.1	Χρήση των ιαματικών πηγών από την αρχαιότητα-Τοποθεσίες	σελ.43
4.1.2	Ιαματικές Πηγές	σελ.46
4.1.3	Κατευθύνσεις πολιτικής για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας	σελ.48
4.2	Τρόπος χρησιμοποίησης ιαματικού νερού	σελ.52
4.3	Γενικοί κανόνες λουτροθεραπείας	σελ.53
4.4	Θεραπευτικές ενδείξεις – αντενδείξεις ιαματικής θεραπείας	σελ.54
4.5	Κατηγορίες παθήσεων και ενδεικνυόμενες ιαματικές πηγές	σελ.56

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ – THALASSO CANDIA MARRIS SPA

5.1	Μελέτες περιπτώσεων Μεσόγειος και Thalasso Candia Maris Spa	σελ.58
5.2	Κέντρο διακοπών και αιμοκαθάρσεων Μεσόγειος	σελ.58
5.3	Thalasso Candia Maris Spa	σελ.62

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΡΕΥΝΑ	σελ.67
--------	--------

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

6.1	Επίλογος – συμπεράσματα	σελ.73
6.2	Προτάσεις	σελ.74

- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

	σελ.75
--	--------

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εξετάσουμε την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κρήτη, να δούμε ποιες ενέργειες έχουν γίνει προς αυτή τη κατεύθυνση και να παρουσιάσουμε κάποια κέντρα τουρισμού υγείας που υπάρχουν στο νησί. Επίσης ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ιαματικό τουρισμό που αποτελεί μία κύρια μορφή τουρισμού υγείας.

Για να πετύχουμε τον σκοπό αυτό, στην πρωτογενή έρευνα κάναμε προσωπικές συνεντεύξεις και επισκεφθήκαμε τα κέντρα Μεσόγειος και Thalasso Candia Maris Spa. Στη δευτερογενή έρευνα συγκεντρώσαμε στοιχεία από βιβλιογραφική επισκόπηση, πήραμε στατιστικά στοιχεία από τον ΕΟΤ ώστε να συγκρίνουμε και να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα των γραφημάτων που φτιάξαμε, συγκεντρώσαμε άρθρα από έντυπα και από το διαδίκτυο και τέλος επεξεργαστήκαμε άλλες μελέτες πάνω στον τουρισμό υγείας.

Περίγραμμα της Μελέτης

Η ανάπτυξη των κεφαλαίων που ακολουθεί μας παρουσιάζει μια πληρέστερη εικόνα του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα:

- Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την ιστορική εξέλιξη του τουρισμού υγείας της διακρίσεις του τη νέα τάση που κυριαρχεί στο χώρο της υγιεινής διαβίωσης και τις νέες τάσεις που επικρατούν στον τουρισμό.
- Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε μια γενική εικόνα του τουρισμού υγείας στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και θα ειδικευτούμε στην ανάπτυξη και στις δομές που υπάρχουν για τον τουρισμό υγείας στην Κρήτη.
- Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τον ιαματικό τουρισμό και τις ιαματικές πηγές, τη χρήση τους από την αρχαιότητα και τους τρόπους χρησιμοποίησής τους.
- Στο πέμπτο κεφάλαιο θα μιλήσουμε συγκεκριμένα για τη δράση του Κέντρου Διακοπών και Αιμοκάθαρσης ‘Μεσόγειος’ και για το κέντρο θαλασσοθεραπείας Thalasso Candia Maris Spa.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός είναι ένας δυναμικός κλάδος οικονομικής δραστηριότητας που συνεχώς επεκτείνεται και εξελίσσεται. Θεωρείται η ' βαριά βιομηχανία ' της Ελλάδας και τα έσοδα που επιφέρει κάθε χρόνο στη χώρα μας είναι τεράστιας σημασίας. Υπολογίζεται ότι κάλυψε το 4,9% του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας.

Όπως όμως είναι γνωστό, ο συμβατικός μαζικός τουρισμός αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον. Αποτέλεσμα αυτών των πιέσεων είναι η άσκοπη χρήση των φυσικών πόρων, η αλλοίωση του δομημένου περιβάλλοντος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών. Επιπλέον ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών.

Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση των πολιτών στα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός οδήγησε στην ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές – προορισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Σε έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της παγκόσμιας αγοράς με εξαιρετικά ανθηρά μεγέθη και αποτελέσματα, εξελίσσεται τα τελευταία χρόνια ο Τουρισμός Υγείας.

Είτε αφορά σε ιατρικούς λόγους, είτε σε λόγους ευεξίας, η ζήτηση που εκδηλώνεται παρουσιάζει κάθε χρόνο αλματώδη αύξηση, γεγονός που από την άλλη πλευρά της προσφοράς, οδηγεί σε σειρά στρατηγικών κινήσεων μεταξύ του υφιστάμενου ανταγωνισμού αλλά και προσελκύει σημαντικά επενδυτικά κεφάλαια.

Σε κάθε περίπτωση, η διεθνής αγορά Τουρισμού Υγείας αυτή τη στιγμή δεν έχει διαμορφωθεί πλήρως ως προς τους βασικούς της παράγοντες (μερίδιο αγοράς, καθιερωμένοι προορισμοί κ.τ.λ.) αλλά είναι σαφές ότι όσοι έχουν προετοιμαστεί και κινούνται με σχέδιο θα είναι οι μεγάλοι κερδισμένοι.

Η χώρα μας βεβαίως για μία ακόμα φορά υστερεί σε αυτόν τον τομέα καθώς η κοινή υπουργική απόφαση με τις προδιαγραφές για την δημιουργία των Κέντρων Τουρισμού Υγείας και την ένταξη των σχετικών επενδύσεων στον αναπτυξιακό νόμο ακόμα εκκρεμεί.

Σύμφωνα με στοιχεία μελέτης που εκπονήθηκε για λογαριασμό της έκθεσης xenia, η οποία πραγματοποιήθηκαν παγκοσμίως 19.000.000 ταξίδια στο πλαίσιο του Τουρισμού Υγείας, ενώ σύμφωνα με μελέτες του 'Tourism Research and Marketing' αναμένεται το 2010 να φτάσουν τα 40.000.000 ετησίως και το μερίδιο αγοράς του Τουρισμού Υγείας να φτάσει το 4% των διεθνών μετακινήσεων.

Ο Τουρισμός Ευεξίας αποτελεί την πιο σύγχρονη μορφή Τουρισμού Υγείας και προωθείται παγκοσμίως. Όταν εμφανίστηκε ο συγκεκριμένος κλάδος απευθυνόταν μόνο σε πελάτες υψηλής οικονομικής επιφάνειας. Σήμερα ο Τουρισμός Ευεξίας απευθύνεται στο μεγαλύτερο μέγεθος της αγοράς, καθώς εμφανίζονται διαρκώς νέα κέντρα τα οποία απευθύνονται σε

πελάτες με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, αφού παρέχουν υπηρεσίες διαμονής και ευεξίας σε χαμηλότερο κόστος.

Συχνά η κοινή γνώμη αντιλαμβάνεται μόνο τη δεύτερη παράμετρο του Τουρισμού Υγείας και περιορίζεται στον Τουρισμό Ευεξίας. Οι λόγοι που οδηγούν στην αύξηση της ζήτησης για πρόληψη ασθενειών και νοσημάτων μέσω της αναζωογόνηση και της χαλάρωσης. Το αποτέλεσμα είναι να στρέφεται η προσοχή επιχειρηματιών και κοινού σε αυτές τις υπηρεσίες.

1.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΑΖΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Συχνά γίνεται δυσδιάκριτος ο διαχωρισμός των εναλλακτικών μορφών τουρισμού τόσο με το μαζικό τουρισμό, όσο και μεταξύ τους.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαφέρουν από το μαζικό τουρισμό όταν :

- Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες
- Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση και
- Στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης

Προκειμένου η ανάλωση φυσικών πόρων, που απαιτεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, να είναι αποκαταστάσιμη, η ανάπτυξη αυτή πρέπει να είναι 'ήπια' . Για αυτό, η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να είναι σχεδιασμένη κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται ο βιώσιμος χαρακτήρας της και να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ιδιαίτερες δραστηριότητες της κάθε περιοχής.

Ο εναλλακτικός τουρισμός σηματοδοτεί μια νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον Ευρωπαϊκό και Ελληνικό χώρο. Οι πρώτες προσπάθειες στην χώρα μας ξεκίνησαν στο τέλος της δεκαετίας του 1980. Ο αριθμός των ευρωπαίων πολιτών που στρέφεται προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνετε με ρυθμούς άνω του 20% κατά χρόνο.

Στην εργασία μας θα ασχοληθούμε με την ανάπτυξη μιας ειδικότερης μορφής τουρισμού, τον τουρισμό υγείας. Ειδικότερα θα εξετάσουμε την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κρήτη και θα επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στη δράση κάποιων κέντρων υγείας που έχουν δημιουργηθεί στην Κρήτη, το Κέντρο Διακοπών και Αιμοκάθαρσης ‘Μεσόγειος’ και το Thalasso Candia Maris Spa.

1.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

Η διάκριση του τουρισμού σε έξι βασικές κατηγορίες εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Αμέσως πιο κάτω θα επιχειρηθεί να αναλυθούν αυτές συνοπτικά.

A) Μαζικός τουρισμός

Ο Μαζικός τουρισμός θεωρείται η κατηγορία εκείνη του τουρισμού που χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας, πλην όμως σε καμία περίπτωση δεν συνδέεται αποκλειστικά με τον τουρισμό διακοπών –αναψυχής τύπου μακράς διαμονής. Ο συλλογικός – ομαδικός χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού αναφέρεται και στον τρόπο οργάνωσης και εκτέλεσης της τουριστικής μετακίνησης, δηλαδή του ταξιδιού, καθώς επίσης στη συγκέντρωση των τουριστών στους τόπους διαμονής της χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τους. Το άτομο, δηλαδή ο τουρίστας, εντάσσεται ταυτιζόμενο σε ομάδες περισσότερων ή λιγότερων ομοειδών τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών και συμμορφώνεται προς ορισμένα σχήματα συμπεριφοράς, εξασφαλίζοντας έτσι ταυτόχρονα ένα μίνιμουμ ικανοποίησης που προσφέρει η καλή οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουρ οπερέιτορς.

B) Ατομικός τουρισμός

Ο ατομικός τουρισμός είναι η αντίθετη του μαζικού τουρισμού κατηγορία, που χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών. Η ανάπτυξης αυτής της κατηγορίας τουρισμού συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό, πλην όμως όχι αποκλειστικά με ατομικά – ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, όπως είναι τα αυτοκίνητα, τα αυτοκινούμενα τροχόσπιτα, τα θαλαμηγά σκάφη κ.τ.λ τόσο κατά τη μετάβαση

όσο και κατά τη διάρκεια της παραμονής του τουρίστα στη χώρα ή τις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας του. Ο κύριος χαρακτήρας της κατηγορίας αυτής τουρισμού είναι περιηγητικός, οι δε παράγοντες που προσδιορίζουν το μέγεθος της σε συνάρτηση με αυτό των άλλων κατηγοριών τουρισμού που προσφέρονται στην τουριστική αγορά είναι : (1) η απόσταση που χωρίζει τη χώρα της μόνιμης διαμονής των τουριστών από την χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τους, (2) ο βαθμός οικονομικής προσπελασιμότητας των τουριστικών προορισμών στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους, (3) το επίπεδο ανάπτυξης των συγκοινωνιακών δικτύων και μέσων στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τους, που διευκολύνουν τις περιηγήσεις τους και τις κάνουν πιο άνετες και πιο ευχάριστες.

Γ) Εσωτερικός τουρισμός

Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα πάντα στα φυσικά της όρια, δηλαδή μέσα στην επικράτεια της. Αν και η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού κάθε άλλο παρά σαν συναλλαγματοφόρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, παρόλα αυτά όμως παρουσιάζει σημαντικές οικονομικές και άλλες ωφέλειες για τη χώρα στην οποία αναπτύσσονται. Μια από αυτές είναι οπωσδήποτε και η συγκράτηση της εκροής συναλλάγματος εξαιτίας της μη πραγματοποίηση εξωτερικού τουρισμού εκ μέρους του ντόπιου πληθυσμού.

Δ) Εξωτερικός τουρισμός

Ο εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μία χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφθούν κάποια άλλη ή κάποιες άλλες χώρες για τουριστικούς λόγους και με αυτόν τον τρόπο να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες τους. Κατά συνέπεια εξωτερικό τουρισμό έχει οποιαδήποτε χώρα, όταν μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών την επισκέπτονται ή όταν μόνιμοι κάτοικοι της επισκέπτονται άλλες χώρες για τουριστικούς λόγους.

Ε) Συνεχής τουρισμός

Χαρακτηριστική διάκριση του συνεχούς τουρισμού είναι ότι διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητες του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές, δηλαδή σε όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός.

ΣΤ) Εποχιακός τουρισμός

Χαρακτηριστική διάκριση του εποχιακού τουρισμού είναι ότι δεν διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό, οι δραστηριότητες επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικές εποχές, για αυτό και αναστέλλονται αυτές προσωρινά για ένα μικρό ή μεγάλο διάστημα κάθε έτος. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και ο τουρισμός χειμερινών σπορ. (Ν. Γ. Ηγουμενάκης Κ. Ν. Κραβαρίτης Π. Ν. Λύτρας ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ 1999 σελ 105-111)

1.4 ΟΡΙΣΜΟΣ - ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για την καταπολέμηση σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο τουρισμός σε πολλές χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών, μεταξύ των οποίων και το πρόβλημα της εποχικότητας, οι πολιτικές τους εξουσίες και ειδικότερα οι αρμόδιοι για τον τουρισμό στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αναπτύσσουν διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες κάτω από προϋποθέσεις μπορούν να δώσουν διέξοδο στα αδιέξοδα του. Οι πιο γνωστές και διαδεδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι οι παρακάτω:

- 1) ο οικοτουρισμός,
- 2) ο αγροτουρισμός,
- 3) ο γαστρονομικός τουρισμός,
- 4) ο πολιτιστικός τουρισμός,
- 5) ο θρησκευτικός τουρισμός,

- 6) ο φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός,
- 7) ο ορειβατικός τουρισμός,
- 8) ο χειμερινός τουρισμός,
- 9) ο θαλάσσιος τουρισμός,
- 10) ο αθλητικός τουρισμός
- 11) ο εκπαιδευτικός τουρισμός
- 12) ο συνεδριακός τουρισμός
- 13) ο τουρισμός υγείας (με τον οποίο θα ασχοληθούμε στο επόμενο κεφάλαιο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ - ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού “μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων”. Η διαπίστωση αυτή δείχνει ότι η υγεία αποτελούσε πάντα το πολυτιμότερο αγαθό για τον άνθρωπο και η βελτίωση της υγείας ενός ατόμου μέσω κάποιου ταξιδιού αποτελούσε πάντα ένα σημαντικό τουριστικό κίνητρο.

Ο τουρισμός υγείας είναι μία ειδική μορφή τουρισμού με ειδικά ενδιαφέροντα. Απευθύνεται σε άτομα που πάσχουν από κάποια ασθένεια ή σε άτομα υγιή που χρειάζονται κάποια ανανέωση και βελτίωση της φυσικής τους κατάστασης. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν διάφορες εννοιολογικές προσεγγίσεις για τον τουρισμό υγείας χωρίς να έχει επικρατήσει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός.

Τη δεκαετία του 1970 ο ορισμός της Διεθνούς Ένωσης Τουριστικών Οργανισμών (ΙΟΥΤΟ) όριζε τον τουρισμό υγείας ως “την παροχή ιαματικών εγκαταστάσεων και την αξιοποίηση των φυσικών πόρων μιας χώρας, κυρίως των μεταλλικών νερών και του κλίματος” (ΙΟΥΤΟ 1973:7).

Ο ορισμός που δίνει η Διεθνής Ένωση Τουριστικών Οργανισμών για τον τουρισμό υγείας περιορίζεται σε ότι έχει σχέση με την ύπαρξη και χρήση των ιαματικών πηγών. Θα λέγαμε ότι αυτός ο ορισμός είναι ελλιπής και χαρακτηρίζει καλύτερα τον ιαματικό τουρισμό που αποτελεί ένα μέρος του τουρισμού υγείας.

Ένας πιο πρόσφατος θεωρητικός ο Goodrich (1991) δίνει έμφαση στον τουρισμό υγείας κάνοντας αναφορά στις “προσπάθειες τουριστικών επιχειρήσεων ή προορισμών για την προσέλκυση τουριστών, με την εντατική προώθηση των υπηρεσιών υγείας και των ειδικών εγκαταστάσεων που διαθέτουν, παράλληλα με τις συνήθεις τουριστικές ανέσεις”.

Ο ορισμός του Goodrich (1991) επικεντρώνεται στις ενέργειες που προβαίνουν οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι τουριστικοί προορισμοί στο να προσελκύσουν τουρίστες χρησιμοποιώντας ως κίνητρο τις υπηρεσίες υγείας, χωρίς να αναφέρεται για τα κίνητρα των ίδιων των καταναλωτών.

Από όλα τα παραπάνω εύκολα συμπεραίνει κανείς ότι η προσπάθεια να δοθεί κάποιος συγκεκριμένος ορισμός για τον τουρισμό υγείας είναι μάλλον αδύνατον.

Μία γενική και ευρύ έννοια του τουρισμού υγείας είναι η μετακίνηση των ατόμων από τη μόνιμη κατοικία τους προς διάφορους τουριστικούς προορισμούς για λόγους υγείας ή την επίτευξη της βελτίωσης αυτής.(Γ.Κολτσιδόπουλος ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 2000 σελ 11-17)

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Η υγεία αποτελεί αναμφισβήτητα το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου από αρχαιοτάτων χρόνων. Με τη βοήθεια των ιαματικών επιτευγμάτων αλλά και των εξελίξεων στο χώρο της τεχνολογίας, η διασφάλιση και η διατήρηση της υγείας μπορεί να επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό. Η νέα τάση που επικρατεί στο χώρο της υγείας είναι η θεραπεία μέσω φυσικών μεθόδων. Ο σύγχρονος καταναλωτής επιθυμεί να πετύχει ψυχική και σωματική ευημερία μέσα στον περιορισμένο χρόνο που διαθέτει. Αυτός είναι ο λόγος που ακόμα και στις διακοπές του επιθυμεί να συνδυάσει τη ξεκούραση του με μια γενική σωματική και ψυχική ανάταση. Αυτός ο συνδυασμός αποτελεί μία νέα ειδική μορφή τουρισμού, τον τουρισμό υγείας, ο οποίος σημειώνει ραγδαία εξέλιξη σε διεθνή επίπεδο.

Οι άνθρωποι από την αρχαιότητα χρησιμοποιούσαν το νερό ως μέσω θεραπείας. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι θεραπείες για ποικίλες αρρώστιες ήταν συνυφασμένες με την χρήση ιαματικών και μεταλλικών νερών. Οι Βαβυλώνιοι είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με κάποιο άτομο που γνώριζε καλά τις ιδιότητες του νερού.(ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΛΦΙΩΤΗ 1976). Στην Ελλάδα ο Ηρόδοτος τον 5^ο αι. π.Χ υπήρξε ο πρώτος παρατηρητής των ιαματικών πηγών. Ο Ιπποκράτης αναφέρει στα συγγράμματα του τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση των ιαματικών πηγών. Παρομοίως οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα λουτρά για την υγιεινή του σώματος ήδη από το 1500π.Χ. Τον 5^ο αι. π.Χ. δημιουργήθηκαν και

δημόσια λουτρά. Ο αρχαίος Έλληνας επισκέπτονταν συχνά περιοχές με ιαματικές πηγές για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων.

Μεγάλο αριθμό πασχόντων συγκεντρώνονταν στα λουτρά της Αιδηψού, τα οποία επισκέφτηκε ο Κορνήλιος Σύλλας το 83μ.Χ. και ο οποίος έκτισε το πρώτο λιθόκτιστο οίκημα λουτρών.

Στους Βυζαντινούς χρόνους ακμάζουν τα λουτρά της Προύσας και της Πυθίας (σημερινή Γιαλόβα) ενώ το 900μ.Χ. κατασκευάζεται το πρώτο λουτρό για ιατρικούς σκοπούς, στις πηγές του Λαγκαδά.

Μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αι οι ιαματικές πηγές και η έννοια της υδροθεραπείας είχαν εγκαταλειφθεί.

Το ενδιαφέρον για τις ιαματικές πηγές ξεκινά το 1830 όταν η κυβέρνηση Καποδίστρια στέλνει επιτροπή στις ιαματικές πηγές της Κύθνου για την διεξαγωγή χημικών αναλύσεων και υδάτων. Το 1927 δημιουργείται ο κλάδος των μόνιμων υδρολόγων ιατρών οι οποίοι προσλαμβάνονται στις κυριότερες ιαματικές πηγές ενώ το 1938 δημιουργείται η έδρα της κλινικής υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Οι ελληνικοί ιαματικοί πόροι καταγράφονται με ακρίβεια στα χρόνια του μεσοπολέμου από το χημικό Μ. Περτέκη ο οποίος από το 1923 προβαίνει σε λεπτομερή φυσικοχημική ανάλυση των υδάτων επτακοσίων πενήντα περίπου πηγών. Η εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αι σε θέρετρα όπως Υπάτη, Αιδηψός, Κύθνος, Κυλλήνη, Λουτράκι και Καϊάφα. (Γ. Κολτσιδόπουλος ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 2000 σελ 19-21)

Υπάρχει μία μεγάλη ιστορική παράδοση στον ευρωπαϊκό χώρο για τον τουρισμό υγείας ενώ υπάρχουν και αναφορές στην Περσία, στην Ινδία, το Ισραήλ, την Αίγυπτο αλλά και σε χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης όπου οι άνθρωποι επισκέπτονται ιαματικές πηγές για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων. Οι ιαματικές πηγές και η λουτροθεραπεία έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των Ρωμαίων. Μάλιστα ο Καίσαρας Αύγουστος συνέβαλε στην ανάπτυξη των ιαματικών πηγών της Baies.

Στην εποχή του Μεσαίωνα εγκαταλείφθηκαν οι ιαματικές πηγές και η γενικότερη αντίληψη για τη λουτροθεραπεία.

Κατά τον 17^ο αι οι Ευρωπαίοι ιατροί προτείνουν τα ιαματικά λουτρά για την ίαση διαφόρων παθήσεων. Οι ασθενείς με υψηλό εισόδημα ήταν οι μόνοι που μπορούσαν να ταξιδέψουν την εποχή εκείνη και να επισκεφτούν τις ιαματικές πηγές.

Μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αι και στις αρχές του 20^{ου} αι διάφορες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές αλλά και με τη βιομηχανική επανάσταση η ανάπτυξη των λουτροπόλεων συνεχίστηκε με εντατικούς ρυθμούς σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο. Οι λουτροπόλεις ήταν μια τουριστική βιομηχανία που έδωσε εργασία σε χιλιάδες εργαζόμενους και συντέλεσε στη δημιουργία ξενοδοχείων, καζίνο και άλλων υπηρεσιών για τους επισκέπτες.

Η τουριστική αγορά που επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι αποτελείται κυρίως από άτομα της τρίτης ηλικίας, με σχετικά χαμηλό εισόδημα, που κάνουν επαναλαμβανόμενες επισκέψεις στις ιαματικές πηγές, συνήθως με τη χρήση του δικαιώματος επιχορηγήσεων διακοπών σε ιαματικά λουτρά με σκοπό τη θεραπεία κάποιων παθήσεων. Μετά τη δεκαετία του 1980 οι αντιλήψεις για τον τουρισμό υγείας άλλαξαν και εμφανίστηκαν νέες φιλοσοφίες σχετικά με την υγιεινή ζωή. Έτσι βλέπουμε να δημιουργούνται κέντρα τουρισμού υγείας με μία ολιστική άποψη για το θέμα της υγείας και της σωματικής ευεξίας.(Σ. Καλφιώτη ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 1976 σελ 26-29)

2.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η κατάσταση στην Ευρώπη όσον αφορά τον τουρισμό υγείας διαφέρει από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες που έχει. Συγκεντρωμένα, πολλά κέντρα τουρισμού υγείας λειτουργούν σήμερα στην Κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία, και λιγότερο στο Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Φιλανδία και Σουηδία.

Επίσης λειτουργούν πολλά τέτοια κέντρα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους π.χ. Ουγγαρία, Τσεχία,

Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία. Στο χώρο της Μεσογείου εκτός της Ιταλίας, Ισπανίας, Ελλάδας και Πορτογαλίας, ιαματικό τουρισμό και τουρισμό υγείας έχουν επίσης αναπτύξει το Ισραήλ, η Τουρκία, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Κύπρος.

Στη Γερμανία, που διαθέτει 250-300 κέντρα ιαματικού τουρισμού υγείας το έτος 1988 ένας αριθμός 7 εκατ. ατόμων επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά. Εκ των ατόμων αυτών τα 2,3 εκατ. υποβλήθηκαν σε θεραπεία (θερμαλισμό) και τα υπόλοιπα άτομα σε θαλασσοθεραπεία, σε κινησιοθεραπεία και σε κλιματοθεραπεία. Το ποσοστό του γερμανικού πληθυσμού που επισκέφθηκε τα κέντρα αυτά κατά την ίδια χρονιά ήταν γύρω στο 10% ενώ οι ξένοι επισκέπτες συνήθως αποτελούν μικρό ποσοστό του συνόλου των επισκεπτών των ιαματικών κέντρων(ήταν μόλις το 3% το έτος 1988).

Στη Ιταλία, που λειτουργούν γύρω στα 200 κέντρα τουρισμού υγείας, κατά το ίδιο έτος 1988 βρέθηκε ότι επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά 2,3 εκατ. άτομα. Επίσης υπολογίστηκε ότι το 10% (1988) των εισπράξεων από τον αλλοδαπό τουρισμό προέρχονταν από τους επισκέπτες των 12 μεγαλύτερων κέντρων τουρισμού υγείας. Στη Γαλλία λειτουργούν γύρω στα 50 κέντρα τουρισμού υγείας, εκ των οποίων τα περισσότερα εξειδικεύονται στη θαλασσοθεραπεία και περίπου τα 20 στον ιαματικό τουρισμό. Το ποσοστό του πληθυσμού που επισκέπτεται τα κέντρα αυτά δεν υπερβαίνει το 1%, ενώ οι ξένοι τουρίστες αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό στο σύνολο των λουομένων.

Στη Ελβετία λειτουργούν 22 ιαματικά κέντρα και εξειδικεύονται περισσότερο στην θεραπεία για πρόληψη. Το κλίμα και το υψόμετρο της τοποθεσίας όπου βρίσκονται ορισμένα από τα κέντρα αυτά είναι ιδανικά για την προσφορά των προϊόντων που προορίζονται για ανάρρωση και χαλάρωση.

Στην Αυστρία, λειτουργούν 100 ιαματικά κέντρα, εκ των οποίων τα 20 είναι αποκλειστικά για υδροθεραπεία. Η Αυστρία έχει αναπτύξει πολύ τον τομέα αυτό ώστε να παρουσιάζεται διεθνώς ως προορισμός αναζωογόνησης κατά της καθημερινής ρουτίνας. Μαζί με την Ελβετία αποτελούν μοναδικές χώρες όπου τα κέντρα τουρισμού υγείας τους εξειδικεύονται στην κλιματοθεραπεία. Στην Ισπανία, λειτουργούν 92 κέντρα ιαματικού τουρισμού και ένα κέντρο τουρισμού υγείας. Γενικά ο κλάδος του τουρισμού υγείας δεν είναι ανεπτυγμένος και δεν προωθείται.

Στην Πορτογαλία, λειτουργούν 40 κέντρα ιαματικού τουρισμού και για τον κλάδο του τουρισμού υγείας συμβαίνει το ίδιο με την Ισπανία, δηλαδή δεν υπάρχουν προοπτικές.

Στο Βέλγιο λειτουργούν λίγα κέντρα ιαματικού τουρισμού ενώ τα κέντρα τουρισμού υγείας είναι περισσότερα. Εκ των επισκεπτών οι περισσότεροι είναι ημεδαποί τουρίστες αφού βρέθηκε ότι επί συνόλου 240.222 διανυκτερεύσεων (1990) στα κέντρα τουρισμού, το 88,88% πραγματοποιήθηκε από Βέλγους και το υπόλοιπο 11.12% από αλλοδαπούς επισκέπτες.

Στην Βόρεια Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Σουηδία και τη Φιλανδία τα προϊόντα του τουρισμού υγείας που προσφέρονται είναι πολύ υψηλών προδιαγραφών, τόσο από άποψη κοινωνική όσο και ιατρική.

Στην Αγγλία, οι φάρμες υγείας είναι γνωστές ως τόποι τουρισμού υγείας ενώ τα κέντρα ιαματικού τουρισμού έχουν ατονήσει. Μόνο δύο από τα κέντρα επαναλειτούργησαν το 1985. Στη Βόρεια Αμερική ο τουρισμός υγείας ο οποίος έχει την έννοια της ξεκούρασης μόνο και όχι και της θεραπείας, προσφέρεται σε ειδικευμένους σταθμούς τα “Health Resorts” ή “Spa Resorts”. Είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις που βρίσκονται συνήθως σε πολυτελή ξενοδοχεία με μπάνια, πισίνες και αθλητική υποδομή, κυρίως στην Καλιφόρνια και στην Φλόριδα.

Επίσης στις πρώην ανατολικές χώρες Ρωσία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία κ.τ.λ. ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται ανεπτυγμένος τομέας, αφού ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας. Έτσι, στην Ουγγαρία η οποία θεωρείται από της πλέον ανεπτυγμένες στον τομέα αυτό, αφού διαθέτει 100-120 τέτοια οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό και υποδομή και γύρω στις 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις, το 10% (1988) περίπου του πληθυσμού της επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας.

Στην Ρωσία ένα στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα. Σήμερα οι λουτροπόλεις αυτές προσελκύουν νέους και άτομα όλων των ηλικιών εκτός των άλλων και λόγω της στροφής προς της παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της αφαρμάκου ιατρικής κερδίζουν συνεχώς το έδαφος με τα νέα δεδομένα δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα κ.τ.λ. που θεωρούνται υπεύθυνα για τις

περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία και έχουν επίσης σημαντική συμβολή στην προληπτική ιατρική. (ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Γ. 2000)

2.4 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Οι χώρες της Μεσογειακής ζώνης αναπτύχθηκαν τουριστικά λόγω της προβολής της εικόνας του ήλιου, της θάλασσας, της ελευθερίας και της διασκέδασης. Οι τουριστικοί προορισμοί της Μεσογειακής λεκάνης αναπτύχθηκαν ραγδαία και καθιερώθηκαν ως χώρες μαζικού παραθεριστικού τουρισμού.

Τα θετικά αποτελέσματα που έφερε ο μαζικός παραθεριστικός τουρισμός στις Μεσογειακές χώρες ήταν τεράστια έσοδα, ανάπτυξη στον τομέα υποδομής των χωρών αυτών καθώς επίσης και μία σειρά από κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Μακροπρόθεσμα όμως ο μαζικός τουρισμός σημάδεψε τις Μεσογειακές χώρες με αρκετές αρνητικές συνέπειες και σε πολλές περιπτώσεις ήταν καταστροφικές.

Οι χώρες όμως αυτές ακολουθώντας την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σιγά, σιγά διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν που προσφέρουν ώστε να συναρτήσουν την τουριστική ζήτηση που υπάρχει για νέες μορφές τουρισμού. Δημιουργήθηκαν τουριστικά θέρετρα υψηλών προδιαγραφών ώστε να προσελκύσουν και να ικανοποιήσουν την τουριστική ζήτηση μιας ανερχόμενης αγοράς.

Οι μεσογειακές χώρες έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που ευνοούν την ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού:

- Η ιστορική παράδοση στον ιαματικό – θεραπευτικό τουρισμό
- Η ποικιλομορφία και η ποιότητα των φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- Οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, που ευνοούν την μείωση της εποχικότητας

Στις μεσογειακές χώρες λόγω της ύπαρξης πολλών ιαματικών πηγών αναπτύχθηκαν κυρίως ιαματικά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας και πρότυπα κέντρα υγείας και ομορφιάς

2.5 ΟΙ ΝΕΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση επιστροφής στα φυσικά θεραπευτικά μέσα σε συνδυασμό με τη φροντίδα της σωματικής και ψυχικής υγείας (Χατζηαποστόλου, Κ. 2001 Αναπηρία ΤΩΡΑ Τευχ 5 σελ 65-7). Ο σύγχρονος άνθρωπος επιβαρυνόμενος από τους ρύπους, από την καθημερινή ζωή στην πόλη, το άγχος και το στρες αναζητά διεξόδους, εναλλακτικούς τρόπους χαλάρωσης και ανανέωσης. Οι έντονοι ρυθμοί της ζωής στις βιομηχανικές μεγαλουπόλεις οδηγούν πολλές φορές σε μεταβολή της υγείας και σε χρόνιες παθήσεις που έχουν αντίκτυπο στο σώμα αλλά και στην ψυχή των ανθρώπων.

Στην ανάπτυξη του τουρισμού υγείας έχουν συντελέσει δημογραφικοί και οικονομικοί παράγοντες αλλά και οι αλλαγές του σύγχρονου τρόπου ζωής (Handszuh and Waters 1997, Ross 2001, Anna Garcia – Altes 2004). Πιο συγκεκριμένα η αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων έχει οδηγήσει στην αύξηση των ταξιδιών. Οι τουρίστες ενδιαφέρονται όλο και λιγότερο για τις τιμές και δείχνουν ενδιαφέρον για την ποιότητα, τον τουριστικό προορισμό, τις παρεχόμενες υπηρεσίες κ.τ.λ.

Αλλαγές στον τρόπο ζωής των ανθρώπων οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης σε υπηρεσίες ομορφιάς και υγείας, όπως πλαστικές εγχειρήσεις, spa, γυμναστήρια, κέντρα απεξάρτησης κ.τ.λ. Ο σημερινός καταναλωτής είναι ήδη πολυταξιδεμένος και αναζητεί καινούργιες και διαφορετικές εμπειρίες στις διακοπές του. Οι ελλείψεις στα συστήματα υγείας, οι μεγάλες λίστες αναμονής, το μεγάλο κόστος και η έλλειψη ασφάλειας αναγκάζουν πολλά άτομα να απευθύνονται στο εξωτερικό για ιατρική φροντίδα.

Η ανάπτυξη ενεργητικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των διακοπών μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό όπλο για την καταπολέμηση των αρνητικών συνεπειών του άγχους στην ανθρώπινη υγεία. Η σωστή χρήση του ελεύθερου χρόνου μπορεί να μειώσει ως ένα βαθμό μέχρι και διάφορες ιατρικές παθήσεις. Ιδιαίτερη έμφαση δίνετε τα τελευταία χρόνια στην πρόληψη παρά στην ίαση. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας. (Π.Ο.Υ.) “ η υγεία συνίσταται στην πλήρη φυσική, πνευματική και κοινωνική ευημερία και όχι απλώς στην απουσία οποιασδήποτε ασθένειας” (Π.Ο.Υ. 1948). Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η υγεία αποκτά μια πιο ολοκληρωμένη έννοια όπου συμπεριλαμβάνετε η φυσική και ψυχική υγεία και η γενικότερη ευεξία.

Η στροφή προς μια γενική φιλοσοφία υγιεινής ζωής, η έμφαση που δίνετε στην ευεξία αλλά και οι αλλαγές σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο έχει διαφοροποιήσει και τη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος.

2.5 ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Η αυξανόμενη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες που έχουν σχέση με το περιβάλλον, την άθληση ή την υγεία γενικότερα προέρχεται κυρίως από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας με μεσαίο – υψηλό εισόδημα. Παρατηρείται μία διεύρυνση και μία διαφοροποίηση της αγοράς του τουρισμού υγείας. Στο παρελθόν μέχρι τη δεκαετία του 1980 ο τουρισμός υγείας απευθυνόταν κυρίως σε ανθρώπους της τρίτης ηλικίας με χαμηλό εισόδημα όπου το κίνητρο τους ήταν αποκλειστικά η θεραπεία διαφόρων παθήσεων.

Τώρα όμως ακόμα και η αγορά της τρίτης ηλικίας έχει διαφοροποιηθεί. Συγκεκριμένα η πρόοδος των μεταφορών μειώνει το χρόνο και το κόστος των ταξιδιών κάνοντας προσιτούς και τους πιο απομακρυσμένους τουριστικούς προορισμούς. Έτσι τα άτομα της τρίτης ηλικίας που είναι εξαιρετικά ευαίσθητα στη χρονική διάρκεια του ταξιδιού έχουν την ευκαιρία να επισκεφθούν όποιο τουριστικό προορισμό επιθυμούν. Επίσης με τη πρόοδο της επιστήμης της πληροφορικής δίνεται η δυνατότητα και στα άτομα της τρίτης ηλικίας να επιλέξουν από μόνοι τους, τους προορισμούς που τους ενδιαφέρουν. Ακόμη, η αύξηση των εισοδημάτων των ατόμων της τρίτης ηλικίας αλλά και η διόγκωση του αριθμού των ηλικιωμένων είναι δύο παράγοντες που έχουν οδηγήσει στη διαφοροποίηση της τουριστικής αγοράς για τουρισμό υγείας. Τα άτομα της τρίτης ηλικίας πηγαίνουν διακοπές σήμερα όχι μόνο για θεραπευτικούς λόγους αλλά και για λόγους αναψυχής και γενικότερης ανανέωσης της ψυχικής, σωματικής και πνευματικής τους υγείας. (ΙΤΕΠ 2004).

Σήμερα ο τουρισμός υγείας έχει τη δυνατότητα να απευθύνεται σε ένα πιο ευρύ ηλικιακό φάσμα και να στοχεύσει στην θεραπεία αλλά και στην υγεία από άποψη άθλησης, διατροφής και φυσικής ζωής.

Πιο συγκεκριμένα διακρίνονται πέντε στοιχεία που χαρακτηρίζουν την αγορά του τουρισμού υγείας, τα οποία αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα εξειδικευμένα τμήματα αγοραστών:

1. Δραστηριότητες που σχετίζονται με τον ήλιο και την αναψυχή
2. Ενασχόληση με υγιεινές δραστηριότητες χωρίς όμως η υγεία να αποτελεί το πρωταρχικό κίνητρο (δραστηριότητες αθλητικού τουρισμού, γκολφ, πεζοπορία)
3. Πρωταρχικό κίνητρο του ταξιδιού αποτελούν λόγοι υγείας
4. Δραστηριότητες που σχετίζονται με θέματα υγείας όπως σάουνα, μασάζ, κέντρα τουρισμού υγείας κ.τ.λ.
5. Παροχή ιατρικής φροντίδας

2.7 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Υπάρχει μία σύγχυση με την διάκριση των διαφόρων μορφών του τουρισμού υγείας. Πολλές έννοιες ταυτίζονται και συχνά χρησιμοποιούνται αδιακρίτως όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του ιαματικού και του θερμαλιστικού τουρισμού.

Σε πρώτη βάση η αγορά του τουρισμού υγείας σε ευρωπαϊκό και διεθνή επίπεδο χωρίζεται σε δύο διακριτά πλην όμως συνδεδεμένα τμήματα:

- Στα κέντρα τουρισμού υγείας (health resorts) στα οποία έμφαση δίνεται στην συνολική βελτίωση της υγείας και της φυσικής κατάστασης του οργανισμού.
- Στα κέντρα ιαματικού τουρισμού (spa resorts) στα οποία στόχος είναι κυρίως η παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε άτομα για την αποκατάσταση διαφόρων παθήσεων (Υπουργείο Ανάπτυξης Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε)

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι τα δύο αυτά τμήματα παρουσιάζουν έντονη αλληλοεπικάλυψη, ενώ η δημοτικότητα τους συνδέεται στενά με τις γενικότερες κοινωνικές τάσεις αλλά και τις τάσεις που θα επικρατήσουν μελλοντικά στην ιατρική επιστήμη.

Κάποιοι συγγραφείς προσδιορίζουν την έννοια του τουρισμού υγείας και μετά προχωράνε σε μια ειδικότερη διάκριση των μορφών του τουρισμού υγείας:

- Θεραπευτικός τουρισμός
- Ιαματικός τουρισμός
- Τουρισμός φυσικοθεραπείας
- Τουρισμός υγιεινής διαβίωσης
- Τουρισμός ομορφιάς
- Θερμαλισμός (Ηγουμενάκης –Κραβαρίτης-Λύτρας 1999)

Θα αναλύσουμε τις μορφές τουρισμού υγείας που έχουν αναπτυχθεί ή έχουνε την δυνατότητα ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Θεραπευτικός Τουρισμός

Είναι ο τουρισμός που περιλαμβάνει προγράμματα θεραπείας και μόνο, με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους της ορθόδοξης ιατρικής και με φυσικές μεθόδους θεραπείας της εναλλακτικής ιατρικής. Ο σύγχρονος ορισμός που δίνεται στον θεραπευτικό τουρισμό είναι ο τουρισμός υγείας που περιλαμβάνει ιατρικές υπηρεσίες σε συνδυασμό με διακοπές.

Ιαματικός Τουρισμός

Μία από τις αρχαιότερες μορφές τουρισμού υγείας είναι ο ιαματικός τουρισμός. Υπάρχουν πολλές αναφορές στην ιστορία για τις ευεργετικές ιδιότητες των ιαματικών πηγών και για τη χρησιμότητα του για κάποιες ασθένειες.

Στο 4^ο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε αναλυτικότερα με τον ιαματικό τουρισμό, της ιαματικές πηγές και τις ευεργετικές επιδράσεις που έχουν στην υγεία του ανθρώπου.

Θαλασσοθεραπεία

Η θαλασσοθεραπεία αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, προσφέροντας σε σύγχρονες εγκαταστάσεις τις ευεργετικές ιδιότητες του θαλασσινού νερού. Με το εξαιρετικής ποιότητας θαλασσινό νερό που η Ελλάδα διαθέτει σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα που

επικρατεί κυρίως τους θερινούς μήνες, η Ελλάδα αποτελεί έναν ιδανικό προορισμό για θαλασσοθεραπεία.

Ο όρος θαλασσοθεραπεία διατυπώθηκε το 1967, από τον γιατρό Bonnadriere, παρά το γεγονός ότι η θαλασσοθεραπεία αναφέρεται στα αρχαία κείμενα του Ιπποκράτη που σύστηνε την χρήση θαλασσινού νερού για εξωτερικές αλλά και εσωτερικές θεραπείες.

Οι ειδικοί ορίζουν ως θαλασσοθεραπεία την αγωγή που χρησιμοποιεί σαν θεραπευτικό μέσω το θαλασσινό νερό αλλά και παρασκευάσματα που περιέχουν θαλάσσιους οργανισμούς κυρίως φύκι. Η θαλασσοθεραπεία δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο κοντά στο θαλασσινό νερό, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα της ουσιαστικής εφαρμογής της μόνο σε ξενοδοχεία που είναι παραθαλάσσια.

Σύμφωνα με επιστημονικές μελέτες οι αντισηπτικές και αντιβιοτικές δράσεις του θαλασσινού νερού είναι αποδεδειγμένες και μάλιστα έχουν αποδοθεί και σε συγκεκριμένα συστατικά του. Οι δράσεις αυτές παρουσιάζουν εποχιακή διακύμανση εμφανίζοντας το μέγιστο τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι ιδιότητες του θαλασσινού νερού είναι πολύ ευαίσθητες στις υψηλές θερμοκρασίες και καταστρέφονται όταν θερμανθεί στους 45 βαθμούς C για μία ώρα, ενώ σε θερμοκρασία δωματίου μπορούν να διατηρηθούν επί τρεις μήνες. Η γρήγορη παροχή του νερού από τη θάλασσα στο κέντρο θαλασσοθεραπείας αποτελεί βασικό παράγοντα της επιτυχημένης εφαρμογής ενός προγράμματος θαλασσοθεραπείας. (Travel Daily News 2004 τευχ.5 σελ.57-59).

Η θαλασσοθεραπεία ενδείκνυται για:

- Προστασία από ασθένειες του σύγχρονου πολιτισμού (καρδιαγγειακά νοσήματα, παχυσαρκία, σύνδρομο υπερκόπωσης, άγχος κ.τ.λ.)
- Ρευματολογικές, ορθοπεδικές, δερματολογικές, και νευρολογικές παθήσεις.
- Ανάρρωση
- Αδυνάτισμα, κυτταρίτιδα, και γενικώς κοσμετολογία.

Ενώ αντενδεικνύεται σε περιπτώσεις όπως:

- Αλλεργίες στο ιώδιο
- Υπερθυρεοειδισμού

- Υγρές δερματοπάθειες
- Καρδιακή ανεπάρκεια

2.8 ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από την δεκαετία του 1990 ήδη είχε διαφοροποιηθεί η τουριστική αγορά λόγω διάφορων παραγόντων. Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, η άνοδος της κατά κεφαλήν δαπάνης καθώς και διάφορες κοινωνικές μεταβολές έφεραν ως αποτέλεσμα τη ζήτηση για περισσότερη ποικιλία μορφών τουρισμού. Η νέα φιλοσοφία για θετική στάση στη ζωή και για ψυχική και σωματική υγεία έφερε νέες μορφές τουρισμού που είχαν σχέση με την υγεία, την άθληση και την ευεξία.

Ο τουρισμός υγείας ως μία ειδική μορφή τουρισμού μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς το πρότυπο του μαζικού τουρισμού ή και να συνδυαστεί με άλλες ειδικές μορφές τουρισμού.

Κάποιες ειδικές μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να συνδυαστούν με τον τουρισμό υγείας είναι ο οικοτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων κ.τ.λ. (Ν. Γ. Ηγουμενάκης Κ. Ν. Κραβαρίτης Π. Ν. Λύτρας ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ 1999 σελ 115-125)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

3.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα οι θεραπευτικές ιδιότητες ορισμένων πηγών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και μάλιστα συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται (όπως της Αιδηψού, των Θερμοπύλων, Ικαρίας, Τραιανούπολης κ.τ.λ.) η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τις αρχές του παρόντα αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, Κυλλήνης, Λουτράκι Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πηγές τουριστικής σημασίας. Οι περιοχές πολλών από τις πηγές αυτές λόγω κυρίως της γειννίας τους με τη θάλασσα εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος.. Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά τη διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος – Οκτώβριος που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του έτους 1995 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά το μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά το μήνα Ιούλιο, το 5% τον μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% το μήνα Ιούνιο ενώ κατά το μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο.

Αντίθετα, για τις πηγές τοπικής σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1995 αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων όλου του έτους, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο και το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά το μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά το μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών τουριστικής και τοπικής σημασίας περισσότερο αποδίδεται στον τόπο προέλευσης των λουομένων.

Οι μικρές πηγές προτιμώνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους.

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.

Όσον αφορά την ηλικία και το φύλλο των λουομένων παρατηρείται ότι συνήθως είναι άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60-65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1993) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961 και 1971.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλετε στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως:

- Στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας
- Την απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο
- Και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κ.τ.λ.) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
-

Από το χώρο της κοινωνικής ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.

Έτσι, από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58.660 και 59.204 ασφαλισμένους αντίστοιχα που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνολικού αριθμού των λουομένων. Την πλειοψηφία αυτών των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούν οι συνταξιούχοι, κατά το 80% - 90% και το υπόλοιπο 10% - 12% αφορά τους άμεσα ασφαλισμένους.

Επιχορηγήσεις υπήρξαν, σε μικρότερο βαθμό και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ 4.961 και 5.355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία. (Γ. Κολτιδόπουλος ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 2000 σελ 85-93.)

3.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

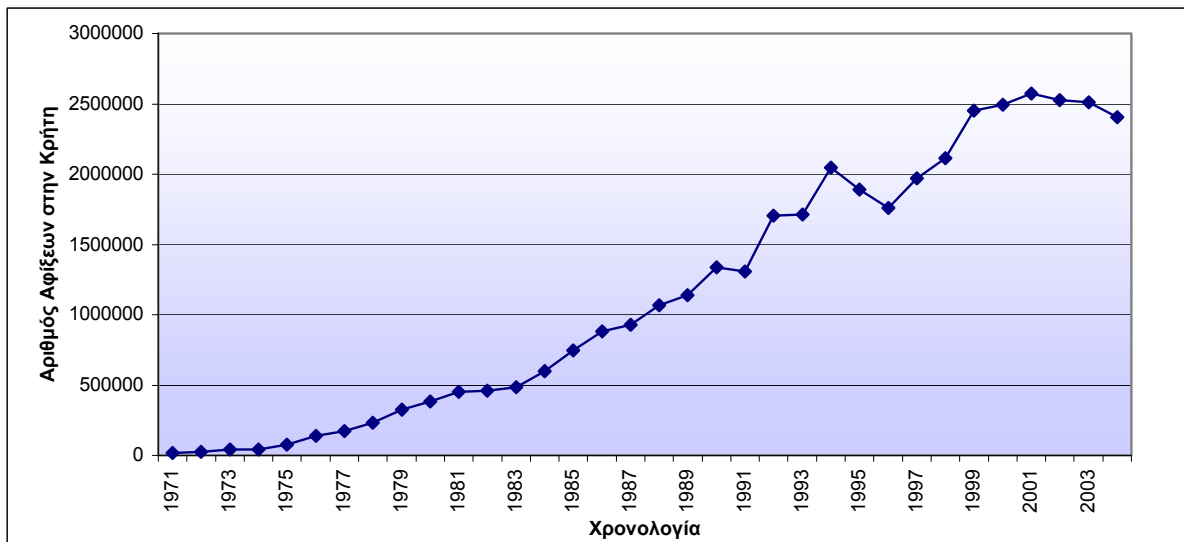
Με την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού η Κρήτη δείχνει και με το παραπάνω τους παράγοντες που χρειάζονται να αναπτυχθούν αυτές οι νέες μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα ο τουρισμός υγείας. Η ιστορία δείχνει ότι η Κρήτη είχε πάντα μια ιδιαίτερη σχέση με θέματα υγείας. Η μακροβιότητα των κατοίκων της και ο τρόπος ζωής τους αποδεικνύει μέχρι σήμερα την άριστη σχέση των Κρητικών με την υγεία. Οι επιστημονικές επιτεύξεις στο χώρο της υγείας από τις ιατρικές σχολές και τις νοσοκομειακές μονάδες υγείας στο νησί κατάφεραν να κατακτήσουν μια αξιόλογη θέση στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα. Επιπλέον οι πρωτοβουλίες κάποιων ντόπιων και όχι μόνο για την δημιουργία κέντρων τουρισμού υγείας δείχνουν ότι υπάρχει ιδιαίτερη ζήτηση για τουρισμό υγείας στην Κρήτη. Τέλος οι κρατικοί φορείς στην Ελλάδα αντιλαμβανόμενοι την παγκόσμια εξέλιξη και ζήτηση για τουρισμό υγείας, δημιουργούν ένα νομοθετικό πλαίσιο για τον σωστό σχεδιασμό και την ομαλή ανάπτυξη του τουρισμού υγείας.

Η Κρήτη αποτελεί ένα από τα πλέον τουριστικά θέρετρα στην Ελλάδα με μια αυξημένη ζήτηση τουριστικών οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες, το θερμό καλοκαίρι και ο ήπιος χειμώνας, η γεωμορφολογία του νησιού, οι αμέτρητες καθαρές παραλίες, η πλούσια ιστορία και παράδοση αλλά και οι φυσικές ομορφιές την Κρήτης, αποτελούν μόνο ένα μέρος από τους παράγοντες που ελκύουν τον τουρισμό στο νησί.

Ο τουρισμός που επισκέπτεται την Κρήτη κυρίως χαρακτηρίζεται ως μαζικός – παραθεριστικός τουρισμός. Υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση τουριστών στο βόρειο άξονα του νησιού, λόγω της ύπαρξης των τεσσάρων μεγάλων πόλεων του νησιού Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο και Αγιο Νικόλαο. Επίσης τα αεροδρόμια αλλά και τα περισσότερα καταλύματα βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του νησιού. Αποτέλεσμα του μεγάλου τουριστικού ρεύματος είναι η ανάπτυξη του νησιού σε έργα υποδομής.

Επίσημα στοιχεία για το ρυθμό ανάπτυξης τουρισμού στην Κρήτη υπάρχουν από το 1971 από τον ΕΟΤ. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά ο αριθμός αφίξεων τουριστών στην Κρήτη το 1971 ήταν 15.499 και με μια πορεία τριάντα ετών περίπου ο αριθμός αυξήθηκε ραγδαία στις 2.406.029 αφίξεις το 2004. στο διάστημα μεταξύ 1971-1990 υπήρχε μόνο αύξηση του τουριστικού ρεύματος εκτός από μια μικρή πτώση που σημειώθηκε το 1974, ενώ η πρώτη σημαντική πτώση σημειώθηκε το 1995 με 158.774 λιγότερες αφίξεις. Στο παρακάτω διάγραμμα εικονίζεται ο ρυθμός ανάπτυξης του τουρισμού στην Κρήτη από το 1971-2004

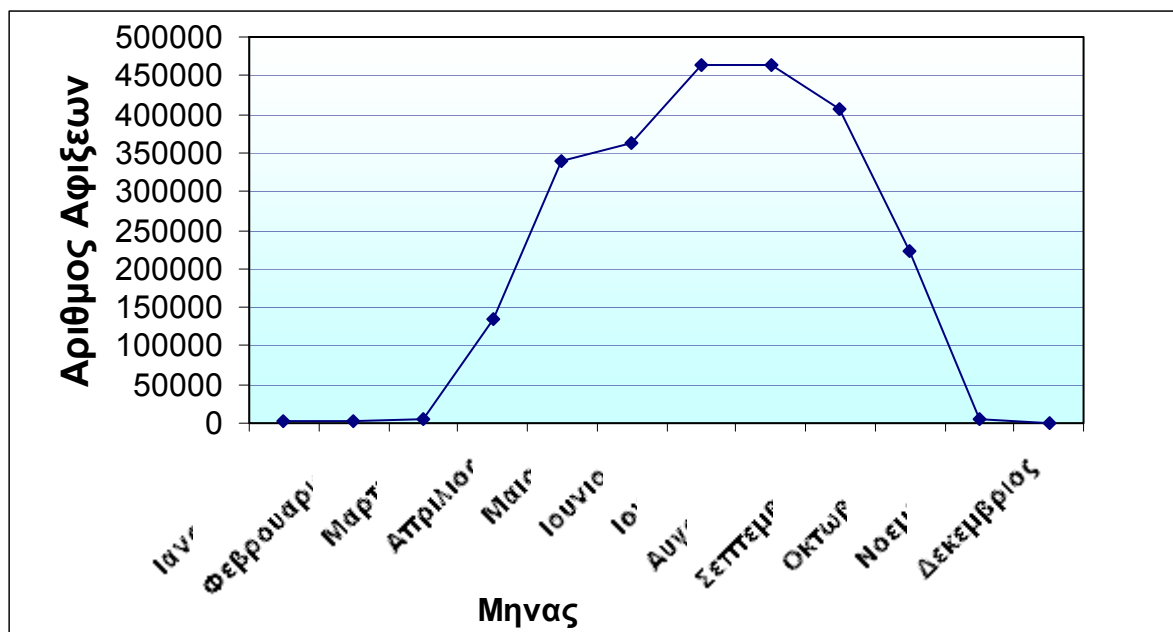
Σχεδιάγραμμα 3.1: Αριθμός Αφίξεων στην Κρήτη(1971-2004)

Πηγή ΕΟΤ 2004

Ο μαζικός – παραθεριστικός τουρισμός στην Κρήτη συντέλεσε στην οικονομική άνθηση των επιχειρήσεων που απασχολούνταν με τον τουρισμό αλλά και των κατοίκων. Λόγω της ηλιοφάνειας, των καθαρών ακτών και της καλοκαιρίας που επικρατεί στο νησί κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες ο τουρισμός στην Κρήτη είναι εποχικός κυρίως μεταξύ του διαστήματος Απρίλιο – Οκτώβριο. Ιδίως τον Ιούλιο και τον Αύγουστο σημειώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων τουριστών στο νησί. Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει τον αριθμό αφίξεων τουριστών ανά μήνα.

Σχεδιάγραμμα 3.2: Αφίξεις κατά Μήνα στην Κρήτη

Πηγή ΕΟΤ 2004

Ο μαζικός τουρισμός εκτός από θετικά αποτελέσματα έφερε και αρνητικές συνέπειες στο νησί. Μία από αυτές είναι η επίπτωση στο περιβάλλον. Η τουριστική ανάπτυξη καταλήγει να επηρεάζει την ισορροπία του περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις είναι πολύ πιο δραστικές σε περιοχές που θεωρούνται οικολογικά “ευαίσθητες” όπως παραθαλάσσιες περιοχές, υγροβιότοποι κ.τ.λ.. Η ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού μπορούν να διασφαλίσουν την προστασία του περιβάλλοντος (Χ. Κοκκώσης – Π. Τσάρτας,2001). Οι κρατικοί φορείς δραστηριοποιούνται στην προώθηση νέων μορφών τουρισμού για να υπάρξει μία βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Η Κρήτη προσφέρεται για νέες μορφές τουρισμού, διότι διαθέτει πολλές φυσικές ομορφιές όπως φαράγγια, οροπέδια, δασικές περιοχές, πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

Οι ιδανικές συνθήκες επικρατούν και για την ανάπτυξη τουρισμού υγείας. Η Κρήτη διαθέτει ήπιο κλίμα, καθαρό αέρα, μεγάλη ποικιλία σε σπάνια και μοναδικά βότανα, αλλά και μια παράδοση στα θέματα υγείας.

Μετά από χρόνιες έρευνες για την μακροζωία των κατοίκων της Κρήτης οι επιστήμονες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ιδανική διατροφή για τη διαφύλαξη και τη διατήρηση της υγείας είναι η Μεσογειακή διατροφή και ειδικότερα η Κρητική διατροφή. Η Κρητική κουζίνα είναι από τις αρχαιότερες και πλέον εύγευστες στον κόσμο.

Η πλούσια ποικιλία των προϊόντων που παράγει η Κρήτη σε συνδυασμό με το ελαιόλαδο που χρησιμοποιείται σχεδόν σε όλα τα εδέσματα, είναι το μυστικό της Κρητικής διατροφής που συνδυάζει μεγάλη θρεπτική αξία με πλήθος ευεργετικών ιδιοτήτων. Έχει αποδειχθεί από χρόνιες μελέτες ότι το ελαιόλαδο, πλούσιο σε μονοακόρεστα λιπαρά οξέα, προφυλάσσει από καρδιαγγειακά νοσήματα, από διάφορες μορφές καρκίνου και συντελεί σπουδαίο ρόλο στη μακροβιότητα.

Τα σπάνια βότανα μερικά από τα οποία τα συναντά κανείς μόνο στα βουνά της Κρήτης όπως το δίκταμο, έχουν ένα πλήθος ευεργετικών ιδιοτήτων και αποτελούν ένα ακόμη συστατικό της καλής υγείας των κατοίκων του νησιού. Όλα αυτά έχουν οδηγήσει τους κρατικούς φορείς να προωθήσουν στη διεθνή κοινότητα την Κρητική διατροφή μέσω κάποιων προγραμμάτων.

Επίσης οι μεγάλες επιτεύξεις των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων του νησιού όπως οι δραστηριότητες του Πανεπιστημίου Κρήτης, του ΤΕΙ, του ΙΤΕ, οι δραστηριότητες στον ιδιωτικό τομέα καθώς επίσης και οι ραγδαίες εξελίξεις στον νοσοκομειακό τομέα σε συνδυασμό με την τουριστική ανάπτυξη μπορούν να οδηγήσουν σε μία περαιτέρω ανάπτυξη της Κρήτης που πρέπει να προβλεφθεί και να οργανωθεί σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ώστε να επιφέρει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα.

3.2.1 ΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Η Διοίκηση Υγειονομικής Περιφέρειας Κρήτης είναι υπεύθυνη για την υγεία και πρόνοια στην Κρήτη. Έχει στη δικαιοδοσία της 9 νοσοκομεία, 14 κέντρα υγείας και 125 περιφερειακά ιατρεία, ενώ εποπτεύει 10 μονάδες κοινωνικής φροντίδας (Πε.ΣΥ Κρήτης 2005).

Η υποδομή υγείας στην Κρήτη μπορεί να διαχωριστεί σε δημόσια και ιδιωτική. Ο αριθμός των μονάδων υγείας επαρκεί να καλύψει τις ανάγκες των μόνιμων κατοίκων του νησιού αλλά και των τουριστών που επισκέπτονται το νησί. Οι τουρίστες επισκέπτονται κάποια μονάδα

υγείας είτε για έκτακτα περιστατικά είτε για προγραμματισμένα που σχετίζονται με τον τουρισμό υγείας.

Δημόσιες Δομές Υγείας στην Κρήτη

1) Το Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ηρακλείου (Πα.ΓΝΗ)

Είναι ένα από τα δύο Γενικά Νοσοκομεία που υπάρχουν στην Κρήτη. Στο Πα.ΓΝΗ παρέχονται υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας φροντίδας. Μέσα στο Πα.ΓΝΗ εκτελείται προ και μετά-πτυχιακή εκπαίδευση και ερευνητικό έργο. Το Πα.ΓΝΗ συμμετέχει στη γενική εφημερία κάθε δεύτερη μέρα. Το τμήμα ιατρικής του πανεπιστημίου Κρήτης συνδέεται άμεσα με το Πα.ΓΝΗ και καλύπτει τις ανάγκες εκπαίδευσης των φοιτητών της ιατρικής σχολής, αλλά και τις ανάγκες της περιφέρειας Κρήτης.

Στο Πα.ΓΝΗ λειτουργούν ή πρόκειται να λειτουργήσουν οι παρακάτω εξειδικευμένες κλινικές και μονάδες:

- **Εξειδικευμένη Νευροχειρουργική Κλινική:**

Είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας τέτοιας κλινικής ώστε να αντιμετωπίζονται και τα πιο δύσκολα περιστατικά, που προκύπτουν κυρίως κατά τη διάρκεια της τουριστικής σαιζόν.

- **Μονάδα Σπονδυλικής Στήλης :**

Η Μονάδα Σπονδυλικής Στήλης που έχει δημιουργηθεί μέσα στο Πα.ΓΝΗ έχει εξυπηρετήσει ασθενείς από όλο τον κόσμο γιατί οι ιατρικές υπηρεσίες που προσφέρονται είναι υψηλού επιπέδου και σύμφωνες με τα αμερικάνικα πρότυπα.

- **Κλινικές Χειρουργικής και Παθολογικής Ογκολογίας:**

Αρκετοί τουρίστες συνεχίζουν τις συνεδρίες της χημειοθεραπείας τους που ξεκίνησαν στη χώρα τους κατά την διάρκεια των διακοπών τους στην Κρήτη. Παράλληλα εκτελείται και ερευνητικό έργο με θέμα την ογκολογία.

- **Κλινική Παιδο-αιματολογίας-Ογκολογίας:**

Η κλινική αυτή είναι εξειδικευμένη στη θεραπεία κακοηθειών σε παιδιά τόσο από την Ελλάδα όσο και ξένων.

- **Καρδιοχειρουργική κλινική:**

Βρίσκεται στο στάδιο της μελέτης και στο μέλλον θα καλύψει της ανάγκες πολλών ασθενών.

2) Βενιζέλειο - Πανάνειο Γενικό Νοσοκομείο

Είναι το δεύτερο Γενικό Νοσοκομείο της Κρήτης. Παρέχει Τριτοβάθμια Φροντίδα και καλύπτει ένα μεγάλο μέρος της Δευτεροβάθμιας Φροντίδας του νομού Ηρακλείου. Τέλος τα έξι Κέντρα Υγείας του νομού υπάγονται στο Βενιζέλειο Νοσοκομείο.

3) Τα Γενικά Νοσοκομεία Ρεθύμνου, Αγίου Νικολάου και “Άγ. Γεώργιος” Χανίων

Βρίσκονται σε εφημερία καθημερινά και τα Κέντρα Υγείας που βρίσκονται στο νομό όπου λειτουργούν, υπάγονται σε αυτά. Παρέχουν δευτεροβάθμια Φροντίδα στους νομούς όπου λειτουργούν.

4) Τα Νοσοκομεία Ιεράπετρα Νεάπολης και Σητείας

Είναι <<Νοσοκομεία – Κέντρα Υγείας>> και παρέχουν στον ίδιο χώρο Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Φροντίδα Υγείας.

5) Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Χανίων

Είναι το μόνο Ειδικό Νοσοκομείο στην Κρήτη που καλύπτει ασθενείς με χρόνιες ψυχικές παθήσεις.

6) Τα Κέντρα Υγείας

Τα 14 Κέντρα Υγείας σε συνεργασία με τα Περιφερειακά Ιατρεία καλύπτουν τις ανάγκες των ασθενών σε όλες τις μη αστικές περιοχές της Κρήτης.

7) Τα Περιφερειακά Ιατρεία

Λειτουργούν 125 Περιφερειακά Ιατρεία στην Κρήτη τα οποία είναι συνδεδεμένα με τα Κέντρα Υγείας. Σε περιοχές οι οποίες δε καλύπτονται από Κέντρα Υγείας θα δημιουργηθούν Κέντρα εφημερίας.

8) Το ΕΚΑΒ

Το ΕΚΑΒ είναι υπεύθυνο για την αντιμετώπιση και διακομιδή επειγόντων περιστατικών.

Λειτουργεί ενιαία στους 4 νομούς της Κρήτης ώστε να υπάρχει η καλύτερη κάλυψη ολόκληρου του νησιού. Η ύπαρξη ελικοδρομίου στο χώρο του Πα.ΓΝΗ δίνει τη δυνατότητα να διακομιστούν άμεσα τα σοβαρά περιστατικά τα οποία δε μπορούν να αντιμετωπισθούν λόγω έλλειψης νοσοκομειακής υποδομής στα νησιά του Αιγαίου.

Ιδιωτικές Δομές Υγείας

Οι δημόσιες δομές υγείας δεν επαρκούν να καλύψουν πάντα τις ανάγκες των μόνιμων κατοίκων και των τουριστών. Για αυτό αναπτύχθηκαν ιδιωτικές δομές υγείας που αντιμετωπίζουν έκτακτα και προγραμματισμένα περιστατικά.

1) Ιδιωτικές κλινικές

Στο Ηράκλειο, στο Ρέθυμνο και στα Χανιά υπάρχουν 11 ιδιωτικές κλινικές. Από αυτές οι 7 είναι Γενικές και λειτουργούν από μία Νευροψυχιατρική, μια Οφθαλμολογική, μια Χειρουργική – Ορθοπαιδική και μια Μαιευτική – Γυναικολογική κλινική.

2) Ιδιωτικά Διαγνωστικά Κέντρα

Τα ιδιωτικά ιατρεία καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος των αναγκών των ασθενών.

Εξειδικευμένα Κέντρα

Στα πλαίσια της ανάπτυξης του τουρισμού υγείας και ειδικότερα του ιατρικού τουρισμού υπάρχουν και τα παρακάτω εξειδικευμένα κέντρα.

1) BEMMO (Βαρδινογιάννειο Εργαστήριο Μεταμοσχεύσεων & Μικροχειρουργικής Οφθαλμού

Το BEMMO είναι εργαστήριο που ανήκει στον Τομέα Νευρολογίας και Αισθητήριων Οργάνων του Ιατρικού τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης. Από το 1989 αναπτύσσει πολύ σημαντικές ερευνητικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα στο πεδίο της διαθλαστικής χειρουργικής. Το διαθλαστικό τμήμα του BEMMO λειτουργεί από το 1989. Είναι το πρώτο διαθλαστικό κέντρο στην Ελλάδα και το πρώτο διαθλαστικό κέντρο στο κόσμο που ανακάλυψε και εφάρμοσε την τεχνική LASIK με την οποία χειρουργούνται εκατομμύρια άτομα ετησίως στον κόσμο σήμερα. Παρέχει υψηλού επιπέδου ιατρικές υπηρεσίες, αποτελεί κέντρο εκπαίδευσης για οφθαλμιάτρους από όλο τον κόσμο στην διαθλαστική χειρουργική και είναι αναγνωρισμένο από τη Διεθνή Εταιρία Διαθλαστικής Χειρουργικής (ISRS), την Ευρωπαϊκή Εταιρία Διαθλαστικής Χειρουργικής (ESCRS) και του ινστιτούτου LASIK των Η.Π.Α. Υπολογίζεται ότι το 80% των ασθενών προέρχονται από περιοχές εκτός Κρήτης και εκτός Ελλάδος.

2) Μονάδα Διακοπών και Αιμοκάθαρσης "ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ"

Το Μεσόγειος είναι το πρώτο Κέντρο Διακοπών και Αιμοκάθαρσης στην Ελλάδα. Παρέχει ιατρικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και δίνει τη δυνατότητα σε νεφροπαθείς ασθενείς να συνδυάσουν τη θεραπεία τους με τις διακοπές τους.

Λειτουργεί τα τελευταία πέντε χρόνια στο Ηράκλειο και έχει φιλοξενήσει πολλούς ασθενείς προερχόμενοι εντός και εκτός Ελλάδας. Συγκεκριμένα για το έτος 2005 νοσηλεύτηκαν 518 ασθενείς από τους οποίους οι 132 ήταν Έλληνες. Η ποσοστιαία κατανομή των ασθενών του Μεσόγειος ανά χώρα προέλευσης παρουσιάζεται στο σχεδιάγραμμα 3.3

Σχεδιάγραμμα 3.3 :Αριθμός Επισκεπτών ανά Εθνικότητα στο “Μεσόγειος”

3) Πηγή: Κέντρο Αιμοκάθαρσης “Μεσόγειος” 2005

Η θαλασσοθεραπεία χρησιμοποιεί τις ιδιότητες του θαλασσινού περιβάλλοντος για την αναζωογόνηση της ψυχής και του σώματος. Η θαλασσοθεραπεία αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα στα πλαίσια ανάπτυξης και του τουρισμού υγείας. Η Κρήτη διαθέτει εξαιρετικής ποιότητας θαλασσινό νερό κατάλληλο για την ανάπτυξη κέντρων θαλασσοθεραπειών. Μερικά από τα ξενοδοχεία που διαθέτουν κέντρο θαλασσοθεραπειάς στην

Κρήτη είναι το Candia Maris, το Royal Mare Aldemar και το Royal & Spa στην Ελούντα. Τα κέντρα θαλασσοθεραπείας στην Κρήτη διαθέτουν μία μεγάλη ποικιλία σε προγράμματα για τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης, στην χαλάρωση αλλά και στην αντιμετώπιση αισθητικών προβλημάτων. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται είναι υψηλού επιπέδου σύμφωνες με τα διεθνή πρότυπα.

Το Candia Maris συγκεκριμένα λειτουργεί Ινστιτούτο Σπονδυλικής Στήλης που διαθέτει εξειδικευμένα μηχανήματα που δίνει ουσιαστικές λύσεις σε όσους πάσχουν από παθήσεις της σπονδυλικής στήλης όπως οσφυαλγία κ.τ.λ.

3.2.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ-ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος για τις ειδικές μορφές τουρισμού και τα θετικά αποτελέσματα που επιφέρουν στην ποιότητα του τουρισμού. Ο τουρισμός υγείας αποτελεί μια ειδική μορφή τουρισμού. Σημειώνεται μια διεύρυνση στον όρο τουρισμού υγείας με την προσθήκη ιατρικών υπηρεσιών. Θα λέγαμε ότι το μέλλον του τουρισμού υγείας είναι πλέον ο ιατρικός τουρισμός. Ο συνδυασμός δηλαδή προγραμματισμών ιατρικών υπηρεσιών με διακοπές.

Όπως αναφέρει και ο γενικός διευθυντής του ΕΟΤ, ο κ. Κατσιγιάννης διευκρίνισε ότι *‘ο ιατρικός τουρισμός δεν αποτελεί ουσιαστικά μία νέα ειδική μορφή τουρισμού, και αυτό διότι το 1924, ο κ. Νικόλαος Λέκκας, 1ος Διευθυντής Τουρισμού της Ελλάδας είχε προβεί σε ειδική αναφορά για τον τουρισμό υγείας στο έργο του ‘Ο περιηγητισμός εν Ελλάδι (1924)’. Σήμερα, συνέχισε, από θεσμικής πλευράς, η κατάσταση στον τουρισμό υγείας έχει ως εξής : Μετά από σχετική εισήγηση του ΕΟΤ έχουν προβλεφθεί στον αναπτυξιακό νόμο τόσο στον προηγούμενο, όσο και στο νέο, ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων, που έχουν σχέση με ίδρυση, επέκταση ή εκσυγχρονισμό μιας σειράς έργων ειδικής τουριστικής υποδομής, όπως για παράδειγμα μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ κ.α. Ένα από αυτά τα ειδικά έργα είναι και τα κέντρα τουρισμού υγείας, που ανήκουν στην κατηγορία 4 του αναπτυξιακού τουρισμού. Ο ορισμός αυτών, όπως έχει προταθεί από τις υπηρεσίες του ΕΟΤ, στο σχέδιο κοινής υπουργικής απόφασης που έχει ήδη συνταχθεί, έχει ως εξής : Είναι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, όπως αυτές καθορίζονται στο νόμο 2160/93 περί τουρισμού. Συνδυάζουν τη δυνατότητα παραθερισμού*

ή άσκησης δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου ή πραγματοποίησης άλλων μορφών τουρισμού με χρόνια προβλήματα υγείας’. (Travel Daily News 2005 Τευχ. 5 σελ 50-52).

Ακόμη και οι κυβερνητικοί φορείς προβαίνουν σε θέσπιση νομοσχεδίων για την ανάπτυξη υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού. Συγκεκριμένα το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας προτείνουν νομοσχέδια που θα εκμεταλλεύονται και άλλους τομείς υγείας όπως χρόνιων προβλημάτων ύπνου, ανορεξίας κ.τ.λ. καθώς επίσης πλαστικής χειρουργικής, νεφροπαθών σε κλινικές νοσοκομεία εγκατεστημένα σε τουριστικές περιοχές.. Όπως δήλωσε ο υφυπουργός Τουριστικής ανάπτυξης κ. Αναστάσιος Λιάσκος « *το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης με το νέο θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώνει εξασφαλίζει την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού (όπως ο ιαματικός τουρισμός και ο θερμαλισμός) ώστε να ενισχυθεί η τουριστική κίνηση σε όλη τη διάρκεια των έτους και να τονωθεί τόσο η τοπική οικονομία όσο και η περιφερειακή ανάπτυξη με την ταυτόχρονη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αποτελεί δόγμα του υπουργείου και δέσμευση στο κυβερνητικό πρόγραμμα της Ν. Δημοκρατίας*» (Καθημερινή, 2005).

Στα πλαίσια μίας αναπτυξιακής πολιτικής για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού το υπουργείο τουριστικής ανάπτυξης αποφάσισε την ίδρυση νέων σχολών που θα ειδικεύουν νέους και νέες στην απασχόληση των κέντρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και εξειδικευμένο προσωπικό.

Προγράμματα εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την ενίσχυση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, προωθεί το υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης. Κατ' εντολή του υπουργού Δημήτρη Αβραμόπουλου, ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης αποφάσισε την ίδρυση νέων σχολών με αντικείμενο τον ιαματικό τουρισμό, τη θαλασσοθεραπεία και τον ορεινό τουρισμό, στις περιοχές Ανδρίτσαινα, Αιδηψό, Καστανιά Δήμου Ιταμού Καρδίτσας, Σταυρούπολη Ξάνθης, Σάμο, Ρόδο, Κέρκυρα, και Ανάβυσσο Αττικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πρωθυπουργός σε πρόσφατες δηλώσεις του για τον τουρισμό υπογράμμισε την έμφαση που δίνει στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, επισημαίνοντας την κατάθεση των δύο νομοσχεδίων για τον ιαματικό τουρισμό και τον αγροτουρισμό και στην επεξεργασία σχεδίου για τον τουρισμό υγείας τα οποία προωθούνται από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου.(Αναπηρία ΤΩΡΑ,2005 τευχ 5 σελ 50-53)

Με την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού διασφαλίζεται μία βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού και νέες προοπτικές για το μέλλον. Ειδικότερα με την προώθηση τουρισμού υγείας στην Κρήτη μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος για δωδεκάμηνη τουριστική κίνηση καθώς ιατρικές υπηρεσίες μπορούν να προσφερθούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού στην Κρήτη. Σύμφωνα με δηλώσεις του πρύτανη του Πανεπιστημίου και καθηγητή της Οφθαλμολογίας κ. Γιάννη Παλλήκαρη, ο οποίος ισχυρίζεται ότι *‘Η Κρήτη με τις καλές κλιματολογικές συνθήκες και τον πολιτισμό της, μπορεί να αναπτύξει και αυτό το κομμάτι του τουρισμού, καθώς ο επισκέπτης μπορεί να συνδυάσει στο νησί τις διακοπές του με κάποιες ιατρικές πράξεις, κυρίως αισθητικού χαρακτήρα κ.τ.λ.’*

Όπως τονίζει ο κ. Παλλήκαρης σε δημοσίευμα τις τοπικής εφημερίδας ‘Πατρίς’, *‘οι ιατρικές υπηρεσίες υγείας που θα παρέχονται, θα πρέπει να έχουν ένα χαμηλό κοστολόγιο, συγκριτικά με τη βόρεια Ευρώπη’*, ενώ σημειώνει ότι *‘μελέτες που έχουν γίνει στο παρελθόν, συνηγορούν στο γεγονός ότι το 29% του παγκόσμιο πληθυσμού χρειάζεται υπηρεσίες υγείας στις διακοπές του’*. Ακόμη συμπλήρωσε ότι *‘το ποσοστό του παγκόσμιο πληθυσμού, που χρειάζεται υπηρεσίες υγείας στις διακοπές του και μπορεί να ταξιδεύει, φθάνει το 50%’*.

Επίσης, ο κ. Παλλήκαρης επισημαίνει ότι *‘στην Κρήτη θα μπορούσαν εκτός από οφθαλμολογικές εξετάσεις, να γίνονται επεμβάσεις και για την αντιμετώπιση της παχυσαρκίας, πλαστικής χειρουργικής, πλήρες τσεκ-απ με υπερσύγχρονα διαγνωστικά μηχανήματα κ.τ.λ. Τέλος, να υπενθυμιστεί ότι στο νέο νομοσχέδιο του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, σε συνεργασία με το υπουργείο Υγείας προτείνονται, για πρώτη φορά, να συμπεριληφθούν δράσεις και νομικές πρόνοιες, έτσι ώστε να διευκολυνθεί και η ανάπτυξη υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού, που θα εκμεταλλεύονται και τις υπηρεσίες του τομέα της ψυχικής υγείας (χρόνιων προβλημάτων ύπνου, ανορεξίας, γεροντικές άνοιες κ.τ.λ.), πλαστικής χειρουργικής και νεφροπαθών σε κλινικές και νοσοκομεία εγκατεστημένα σε τουριστικές περιοχές.’* (Θ. Κουμέλης 2005)

Στις δηλώσεις του ο κ. Παλλήκαρης επισημαίνει όλα τα προτερήματα που διαθέτει η Κρήτη ώστε να προωθήσει τον ιατρικό τουρισμό. Επισημαίνει ότι για την προσέλκυση αυτού του είδους τουρισμού χρειάζεται να διατηρηθεί το κόστος σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ελλάδα ώστε να είμαστε ανταγωνιστικοί και ελκυστικοί στην τουριστική αγορά.

Τέλος, αναφέρει και τα σχέδια του υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και του υπουργείου Παιδείας που κατευθύνονται προς την ανάπτυξη υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού.

Με τη δημιουργία του Κέντρο Αιμοκαθάρσεων Μεσόγειος σηματοδοτήθηκε και η πρώτη προσπάθεια για τουρισμό υγείας στην Κρήτη. Ήταν το πρώτο κέντρο που έδινε την ευκαιρία σε νεφροπαθείς ασθενείς να πραγματοποιήσουν κάποιο ταξίδι αναψυχής στην Κρήτη και αν συνδυάσουν εκεί την θεραπεία τους.. Όπως αναφέρει και ο Υφυπουργός Υγείας κ. Αθανάσιος Γιαννόπουλος σε άρθρο της εφημερίδας Μεσόγειος:

Σύμφωνα με όσα είπε ο Υφυπουργός, τα οποία επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το Μεσόγειος 1.700 αλλοδαποί ασθενείς με τις οικογένειες τους έχουν πραγματοποιήσει 47.000 διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία του νομού, ενώ 200 Έλληνες νεφροπαθείς είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν τις διακοπές τους στο νησί μας.

Όπως είναι γνωστό, το Μεσογειακό Κέντρο Διακοπών Αιμοκάθαρσης Μεσόγειος λειτουργεί στις ιδιόκτητες εγκαταστάσεις του στα Καλέσσα. Ο πρώτος ασθενής ήταν ο Μάρκος Έλερ, 19 ετών, από την Αυστρία. Εισήχθη τη Δευτέρα 10 Ιουλίου του 2000. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν γίνει στο κέντρο 35.000 αιμοκαθάρσεις οι οποίες αναμένεται να ανέλθουν στις 42.000 έως το τέλος του έτους.

Από αυτούς οι 1.700 ήταν αλλοδαποί οι οποίοι αναμένεται να ανέλθουν στους 2.000 έως το τέλος του έτους. Οι μόνιμοι Έλληνες ασθενείς είναι 65, ενώ οι Έλληνες τουρίστες αιμοκάθαρσης ήταν 1.780

Τονίζοντας την προσφορά του Κέντρου, ο κ. Δημητριάδης είπε μεταξύ άλλων: ‘ Ο Κρητικός έπαψε να είναι πρόσφυγας στην πατρίδα του. Δεν αναγκάζεται να μεταναστεύει στην Αθήνα για να ζήσει ή να πηγαίνει αεροπορικάς αυθημερόν ταλαιπωρημένος και υποβάλλοντας σε υπερβολικές δαπάνες το ταμείο του και σε ανάλογες ταλαιπωρίες τους οικείους του.

Πέραν αυτού, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που δε θυμίζει σε τοπία κλινική ή νοσοκομείο, παρέχουμε ήρεμη θεραπεία υψηλών προδιαγραφών με γιατρούς εργάτες, νοσηλευτικό προσωπικό διαρκώς επιμορφωμένο και διοικητικό προσωπικό πάντα πρόθυμο να επιλύσει κάθε πρόβλημα των ασθενών μας'

Στο δικό μας χαιρετισμό ο κ. Δάφνης, σημείωσε και μία άλλη προσφορά του 'Μεσόγειος': ' Η λειτουργία του' είπε ' προσέφερε τη δυνατότητα κοινού εκπαιδευτικού προγράμματος με τους νεφρολόγους του ΠαΓΝΗ επ' ωφελεία και των δύο κέντρων. Η στενής συνεργασία και των δύο τμημάτων διεύρυνε τις ερευνητικές τους δυνατότητες, καθόσον ο αριθμός των ασθενών προς μελέτη μεγεθύνθηκε και πρόσφερε τη δυνατότητα διενέργειας κοινών ερευνητικών πρωτοκόλλων, τα αποτελέσματα των οποίων έχουν ήδη αρχίσει να δημοσιεύονται σε ξένα περιοδικά.'

Στην ομιλία του όμως ο πρόεδρος του 'Μεσόγειος' κ. Δημητριάδης ζήτησε από την πολιτεία δύο πράγματα που θα συμβάλουν στο γεγονός, το μέλλον του Κέντρου να είναι ακόμα πιο ελπιδοφόρο τόσο για τους ασθενείς, όσο και για την εθνική μας οικονομία. Είπε απευθυνόμενος στον κ. Γιαννόπουλο: Εμείς κύριε Υπουργέ κάνουμε αυτά που μόλις ακούσατε. Δε θέλουμε να μας πείτε μπράβο. Τα θεωρούμε καθήκον και υποχρέωση μας. Αυτή είναι η αποστολή μας.

Αυτό που σας παρακαλούμε να γίνει είναι:

A) ' Η κοστολόγηση της πράξεως στις Μονάδες Χρόνιων Ασθενών, όπως προβλέπει ο νόμος που ψήφισε η Ελληνική Βουλή. Από την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος (07/09/2000) έπρεπε να γίνει κοστολόγηση, η οποία δεν έγινε ποτέ'

B) ' Παρακαλούμε τη μεσολάβηση σας προς το Υπουργείο Τουρισμού ώστε να μας συμπεριλάβει στο διαφημιστικό υλικό του. Θεωρούμε ότι είναι το λιγότερο που θα μπορούσε να κάνει το κράτος για εμάς'. (Μεσόγειος, 2005)

Η δημιουργία της Εμμετροπίας θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί ένα πρότυπο για την ανάπτυξη υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού. Η συνεργασία της κλινικής με την αλυσίδα ξενοδοχείων Alderman πετυχαίνει την προσέλκυση τουριστών που θέλουν να συνδυάσουν κάποια επέμβαση με διακοπές. Στο άρθρο ο Δρ. Ιωάννης Ασλανίδης τονίζει την έλλειψη κρατικής ενθάρρυνσης που όμως, όπως ήδη αναφέραμε, οι κρατικοί φορείς προχωράνε στην

θέσπιση νομοσχεδίων για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας και ειδικότερα του ιατρικού τουρισμού. Πολύ σημαντικό είναι η αναφορά σε άλλες χώρες οι οποίες έχουν αναπτύξει ιατρικό τουρισμό και απολαμβάνουν τα οικονομικά και όχι μόνο οφέλη. Κάτι το οποίο αν συνέβαινε στην Κρήτη θα είχε μεγάλη ανταπόκριση και προσέλευση τουριστών. Τέλος αναφέρει και τους τομείς όπου είναι εφικτή η εφαρμογή του ιατρικού τουρισμού όπως Οφθαλμολογία , Οδοντιατρική και Πλαστική Χειρουργική .

3.3 ΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποίησε το Πε.ΣΥ Κρήτης (2001) ένα μέρος των τουριστών που επισκέπτονται την Κρήτη έχουν ήδη προγραμματίσει την χρήση υπηρεσιών υγείας .Αρκετοί είναι και εκείνοι που λόγω ατυχημάτων ή ασθένειας κατά την διάρκεια παραμονής στην Κρήτη κάνουν χρήση των υγειονομικών υπηρεσιών (Κολτσιδόπουλος Γ.)

Ένα μεγάλο μέρος των τουριστών που επιλέγουν την Κρήτη για τις διακοπές τους είναι άτομα μέσης και τρίτης ηλικίας . Περίπου το 18 % των τουριστών είναι της ηλικίας 46-60 ετών και το 11 % πάνω από 60 ετών. Λόγω της γήρανσης του πληθυσμού σε παγκόσμιο επίπεδο , τα υψηλά εισοδήματα αλλά και ο ελεύθερος χρόνος καθιστούν την τρίτη ηλικία σε μια ανερχόμενη τουριστική αγορά κυρίως σε ότι έχει να κάνει με θέματα υγείας .

Η έλλειψη σωστής πολιτικής υγείας στην Ελλάδα οδηγεί σε διαφυγές εσόδων από τους νοσηλεύμενους τουρίστες .Υπολογίζεται ότι οι διαφυγές εσόδων ετησίως στα νοσοκομεία της Κρήτης προσεγγίζουν το ένα δισεκατομμύριο δραχμές. Είναι φανερό πως θα πρέπει να γίνουν ενέργειες για την πάταξη του φαινομένου αυτού.

Όπως είδαμε, η Κρήτη δέχεται έναν μεγάλο αριθμό τουριστών κάθε χρόνο. Ένα μέρος αυτών των τουριστών αναζητεί υπηρεσίες υγείας. Η Κρήτη έχοντας όλες τις κατάλληλες προϋποθέσεις και σε συνδυασμό με την άρτια και οργανωμένη υποδομή υγείας είναι ικανή να αναπτύξει τουρισμό υγείας. Τα πρώτα βήματα ήδη έγιναν με ιδιωτική πρωτοβουλία και με την δημιουργία κάποιων κέντρων θαλασσοθεραπείας αλλά και του κέντρου διακοπών και αιμοκάθαρσης, η ανταπόκριση των τουριστών είναι πολύ μεγάλη. Η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας και του ιατρικού τουρισμού στην Κρήτη είναι ακόμα σε αρχικό στάδιο. Με την βοήθεια

της πολιτείας και της θέσπισης νομοσχεδίων, ο τουρισμός υγείας θα αναπτυχθεί σε μια σωστή βάση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

4.1 Ιαματικός Τουρισμός

Μία από τις αρχαιότερες μορφές τουρισμού υγείας είναι ο ιαματικός τουρισμός. Οι θεραπείες που περιλαμβάνει ποικίλουν ανάλογα με την περίπτωση και τις παθήσεις. Έτσι οι θεραπείες που προκύπτουν από τον ιαματικό τουρισμό είναι:

- Λιπτροθεραπεία
- Ποσιθεραπεία
- Εισπνευσιοθεραπεία
- Γλυοθεραπεία ή Πηλοθεραπεία ή κοινώς Λασπόλουτρα

Κατά τη δεκαετία του 1980 ο Van Sliepen θεωρεί ότι ο ιαματικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από:

- Διαμονή σε τόπο εκτός μόνιμης κατοικίας
- Επιδίωξη της υγείας ως πρωταρχικού κινήτρου
- Πραγματοποίηση σε περιβάλλον διακοπών

Ο ιαματικός τουρισμός είναι μία ειδική μορφή τουρισμού με στόχο την χρησιμοποίηση των ιαματικών νερών για θεραπευτικούς σκοπούς. Στην Ελλάδα ο ιαματικός τουρισμός έχει μακρά παράδοση λόγω της ύπαρξης πολλών ιαματικών πηγών.

Οι ιαματικές πηγές στην Ελλάδα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, σε τουριστικής και τοπικής σημασίας. Οι πηγές τουριστικής σημασίας ανήκουν όσον αφορά την κυριότητα και την εκμετάλλευση είτε απευθείας στον Ε.Ο.Τ. είτε στην τοπική αυτοδιοίκηση με παραχώρηση του Ε.Ο.Τ. ο οποίος όμως διατηρεί το δικαίωμα της επικαρπίας. Τώρα τα δικαιώματα κυριότητας και εκμετάλλευσης των πηγών εκχωρήθηκαν στην Α.Ε. Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα. Οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας, ανήκουν στο Δήμο στον οποίο υπάγεται η πηγή, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να παραχωρήσει τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της πηγής σε ιδιώτη.

Οι ιαματικές πηγές διακρίνονται:

- Ανάλογα με τη χωροταξική τους διάταξη και το αναπτυξιακό τους μέγεθος
- Ανάλογα με τη θερμοκρασία των νερών τους και
- Ανάλογα με τη χημική σύσταση των νερών τους

Λόγω της υψηλής συγκέντρωσης διαφόρων μεταλλικών στοιχείων και ιχνοστοιχείων τα ιαματικά νερά έχουν ιδιαίτερες ιδιότητες. Περιέχουν συστατικά θεραπευτικά για διάφορες παθήσεις όπως αναπνευστικού συστήματος, γυναικολογικές, δερματικές, ήπατος και χοληδόχου κύστης, θρέψεως στομάχου και εντέρου, κυκλοφορικού συστήματος, ουροφόρων οδών και νεφρών, περιφερειακών νεύρων και ρευματοπάθειες-αρθροπάθειες. Τέτοιες ιαματικές-θερμομεταλλικές πηγές συναντάμε συχνά σε πολλά μέρη της Ελλάδος όπως στην Αιδηψό, στο Λουτράκι, στην Ικαρία, στα Μέθανα, στην Κυλλήνη κ.τ.λ..(Σ.Καλφιώτη ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 1976 σελ .)

4.1.1 Χρήση των ιαματικών πηγών από την αρχαιότητα-Τοποθεσίες

Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα λουτρά για την υγιεινή του σώματος ήδη από το 1500 π.Χ., ενώ αργότερα, κατά τους Μυκηναϊκούς χρόνους διαδόθηκε ευρύτερα και η χρήση των θαλάσσιων λουτρών. Κατά τον 5^ο αι. π.Χ. δημιουργήθηκαν ιδιωτικά και δημόσια λουτρά, τα οποία με την πάροδο του χρόνου γενικεύθηκαν και αποτελούσαν αναπόσπαστο τμήμα των γυμνασίων.

Η πρακτική της λουτροθεραπείας ήταν αρκετά διαδεδομένη μεταξύ των Ελλήνων της ιστορικής εποχής, οι οποίοι επισκέπτονταν συχνά τις ιαματικές πηγές προκειμένου να υποβληθούν σε θεραπείες και συνδύαζε το ωφελμιστικό κίνητρο της αναψυχής και της κοσμικότητας. Τα θεραπευτικά αποτελέσματα κάθε πηγής συνέβαλαν στη διαφοροποίηση των προτιμήσεων σε συνδυασμό με μια σειρά συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όπως η αρχιτεκτονική των οικοδομημάτων. Οι ιαματικές πηγές της Χιμάρας προτιμούνταν από τον Πίνδαρο και της Κασταλίας από τον Ηρόδοτο, ενώ πασίγνωστες ήταν οι πηγές της Σκοτούσας και της Αιδηψού.

Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή περίφημοι Έλληνες γιατροί ασχολήθηκαν με την υδροθεραπεία, ενώ μεγάλο αριθμό πασχόντων συγκεντρώνουν τα λουτρά της Αιδηψού, τα οποία το 83 μ.Χ. επισκέπτεται ο Κορνήλιος Σύλλας, ο οποίος έκτισε και το πρώτο λιθόκτιστο οίκημα λουτρών.

Στους Βυζαντινούς χρόνους ακμάζουν τα λουτρά της Προύσας καθώς επίσης και τα λουτρά της Πυθίας(σημερινή Γιάλοβα), ενώ το 900 μ.Χ. κατασκευάζεται λουτρικό οικοδόμημα στις πηγές του Λαγκαδά.

Στα μέσα του 19^{ου} αι. κατά τη σύσταση του Ελληνικού κράτους, οι ιαματικές πηγές της χώρας μας, βρίσκόντουσαν σε κατάσταση εγκατάλειψης παρά το γεγονός ότι πολλές από αυτές χρησιμοποιούνταν κατά την Τουρκοκρατία.

Το ενδιαφέρον για τις ιαματικές πηγές ξεκινά το 1830, όταν η κυβέρνηση Καποδιστρία στέλνει επιτροπή στις ιαματικές πηγές της Κύθνου για την διεξαγωγή χημικών αναλύσεων των υδάτων. Νέες αναλύσεις πραγματοποιούνται στα λουτρά της Κύθνου το 1833 και το 1835 επί Όθωνα , ενώ ακολουθεί σειρά χημικών αναλύσεων των υδάτων σε διάφορες ιαματικές πηγές της Ελλάδας. Το 1927 δημιουργείται ο κλάδος των μονίμων υδρολόγων ιατρών, οι οποίοι προσλαμβάνονται στις κυριότερες ιαματικές πηγές, ενώ το 1938 δημιουργείται η έδρα της κλινικής Υδροθεραπείας και Ιατρικής Κλιματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η αξιοποίηση και η σταδιακή οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας ξεκινά στα τέλη του 19^{ου} και συνεχίζεται στις αρχές του 20^{ου} αι. Μεταξύ των πρώτων πηγών που αναπτύχθηκαν συμπεριλαμβάνονται αυτές της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, της Κυλλήνης, του Λουτρακίου και του Καϊάφα. Πολλές από αυτές τις περιοχές εξελίχθηκαν σε μεγάλα παραθεριστικά κέντρα που γνώρισαν ιδιαίτερη ακμή κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου, καθώς σε αυτά σύχναζαν μέλη της ανώτερης αστικής τάξης της εποχής.

Η περίοδος του μεσοπολέμου θα σηματοδοτήσει μια νέα περίοδο όσον αφορά τη λουτροθεραπεία, καθώς το κράτος αναδιοργανώνεται η μεσαία τάξη αναπτύσσεται και οι επιλογές διευρύνονται με την προσάρτηση νέων εδαφών. Το 1928, άλλωστε, ιδρύεται η Υδρολογική και Κλιματολογική Εταιρία Ελλάδος. Μετά τη δεκαετία του 1920 οι ελληνικές λουτροπόλεις αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς και με επίκεντρο τα κομψά αρχιτεκτονικά οικοδομήματα και τα πολυτελή ξενοδοχεία, προσελκύουν Έλληνες και Ευρωπαίους επισκέπτες υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Φημισμένα λουτρικά κέντρα στη χώρα μας υπήρξαν η

Αιδηψός, η Υπάτη, ο Λαγκαδάς, το Λουτράκι Κορινθίας και τα Μέθανα. Το 1929 συστηματοποιείται στη Σάριζα Άνδρου η εμπορία εμφιαλωμένου ύδατος, ενώ ο Καιάφας διαφημίζει τα ανακαινισμένα ξενοδοχεία της περιοχής, το λουτροθεραπευτήριο με ατομικούς λουτήρες και την ύπαρξη διαφόρων δυνατοτήτων ψυχαγωγίας(θέατρο, χορούς, κινηματογράφο). Το 1930 εγκαινιάζονται οι νέες εγκαταστάσεις στο Πλατύστομο Φθιώτιδας, ενώ τα Καμμένα Βούρλα αξιοποιούνται πλήρως από το 1932.

Με την ένταξη των <<νέων χωρών>> οι ιαματικές πηγές της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας καταβάλλουν προσπάθειες για την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Το 1921 προβάλλονται σε εμπορικό οδηγό οι πηγές στις Γιάννες, στο Δεμίρ Ισάρ και Δερέ Μαλέ των Σερρών, στο Εκσή Σου (Ξινό Νερό), στο Εγρή Μπουζάκ, στον Λαγκαδά, στη Νιγρίτα και στο Σέδες. Σύμφωνα με σημειώματα της Υπηρεσίας Ξένων και Εκθέσεων το 1927, οι ιαματικές πηγές του Λαγκαδά τυγχάνουν ευρείας αποδοχής, ενώ τα λουτρά των Σέδες και των Ελευθερών είναι περισσότερο λιτά, διατηρούν όμως ικανοποιητικό επίπεδο. Αντίθετα, τα Μπάνια Εδέσσης, η Αγία Παρασκευή Χαλκιδικής και η Βελβενδός είναι ακόμη ανεκμετάλλευτα ενώ στην Νιγρίτα, στο Εγρή Μπουζάκ και στο Πόζαρ η προσπέλαση είναι προβληματική.

Στην Θεσσαλία την πρώτη θέση κατέχουν οι πηγές του Σμόκοβου όπου υπάρχει νέο υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο και λοιπές εγκαταστάσεις, ενώ επαρκή εξοπλισμό διαθέτουν επίσης και οι πηγές της Δρανίτσας Καιτσας. Σημαντική οικονομική σημασία έχει το Τσάγεζι (Κόκκινο Νερό) το μεταλλικό νερό του οποίου εμφιαλώνεται και πωλείται στην ελληνική αγορά.

Στις ιαματικές πηγές της Ηπείρου η κατάσταση είναι προβληματική καθώς τα Καβάσιλα Κόνιτσας διαθέτουν ανεπαρκή εξοπλισμό, ενώ οι πίδακες ατμού του Ισβόρου – Αμαράντου έχουν εγκαταλειφθεί. Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι ιδιωτικές πηγές του Βρωμονερίου.

Οι ελληνικοί ιαματικοί πόροι καταγράφονται με ακρίβεια στα χρόνια του μεσοπολέμου από το χημικό Μ. Περτέκη, ο οποίος από το 1923 προβαίνει σε λεπτομερή φυσικοχημική ανάλυση των υδάτων επτακοσίων πενήντα περίπου πηγών.

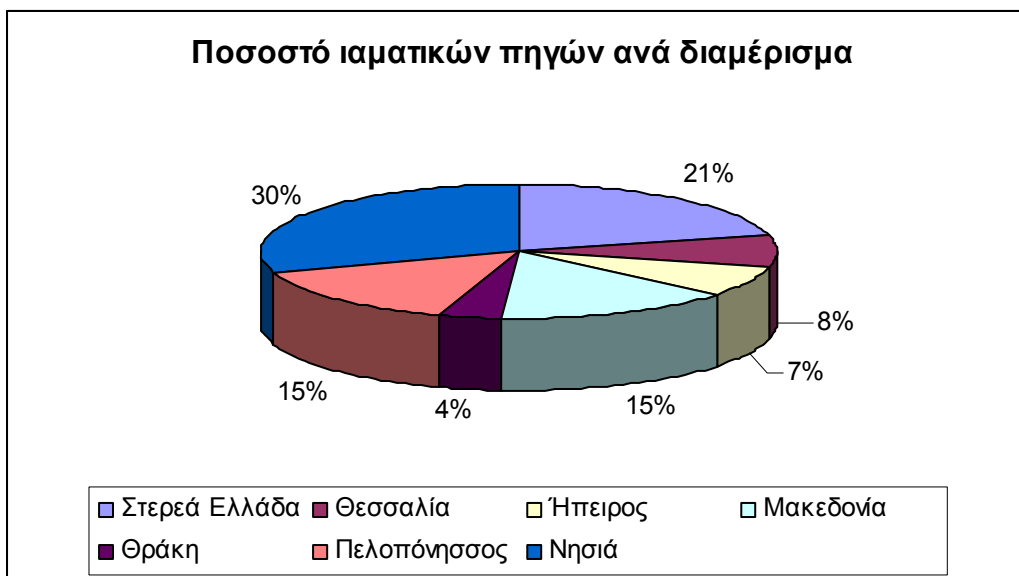
4.1.2 Ιαματικές Πηγές

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ) υπάρχουν καταγεγραμμένες 822 πηγές θερμομεταλλικών νερών στην Ελλάδα, από αυτές οι 752 δύναται να αξιοποιηθούν. Σήμερα από τις 752 πηγές χρησιμοποιούνται οι 348 (42%) σε μεγάλο ή μικρό βαθμό, είναι δε επίσημα ανακηρυγμένες οι 77 από αυτές.

Η Γεωγραφική κατανομή των Ι.Π. έχει ως εξής:

- Στερεά Ελλάδα 156
- Θεσσαλία 57
- Ήπειρος 56
- Μακεδονία 115
- Θράκη 25
- Πελοπόννησος 114
- Νησιά 229
-

Σχεδιάγραμμα 4.1: Ποσοστό Ιαματικών Πηγών ανά διαμέρισμα

Πηγή : Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.)

Όπως έχει προαναφερθεί οι ιαματικές πηγές χωρίζονται σε πηγές τουριστικής σημασίας και πηγές τοπικής σημασίας. Συγκεκριμένα:

Οι ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας:

- Αιδηψός – Ευβοίας, ιδιοκτησία Ε.Ο.Τ. λειτουργεί με Αυτεπιστασία.
- Βουλιαγμένη Αττικής, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ., ευρίσκεται σε διαδικασία παραχώρησης στην Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Καβάλας.
- ‘Ασκληπιός’ (πρώην Μουσταφά), ιδιοκτησίας Δήμου Αγ. Κηρύκου.
- ‘Κράτσα’ Θερμά Ικαρίας, ιδιωτική
- Θερμό Λευκάδος Ικαρίας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ., δε λειτουργεί.
- Καιάφας Ηλείας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. λειτουργεί με αυτεπιστασία Ε.Ο.Τ.
- Καλλιθέα Ρόδου, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στην κοινότητα Κοσκινούς.
- Κουνουπέλι Ηλείας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στις κοινότητες Μανωλάδας, Κουνουπελίου, Βάρδας σε λειτουργεί.
- Κύθνος Κυκλάδων, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ., μισθωμένη μέσω διαγωνισμού στον όμιλο ‘Δασκαλαντωνάκη’ για 40 χρόνια αρχής γενομένης από έτους 1998
- Λουτράκι Κορινθίας.
  - A) Υδροθεραπευτήριο Ε.Ο.Τ. ,δεν λειτουργεί
  - B) Ποσιθεραπευτήριο Ε.Ο.Τ., λειτουργεί με αυτεπιστασία Ε.Ο.Τ.
  - Γ) Υδροθεραπευτήριο του Δήμου, λειτουργεί από την Δημοτική Επιχείρηση ΔΕΤΑΛΠ.
- Νιγρίτα Σερρών, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ.
  - A) Υδροθεραπευτήριο, λειτουργεί με Αυτεπιστασία Ε.Ο.Τ.
  - B) Εμφιαλωτήριο, δε λειτουργεί.
- Μέθανα Πειραιώς, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. τρεις πηγές, λειτουργεί με Αυτεπιστασία Ε.Ο.Τ.
- Σμόκοβο Καρδίτσας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στην κοινότητα Λουτροπηγής μέχρι του έτους 2028 χωρίς αντάλλαγμα.
- Σουρωτή Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στην κοινότητα Σουρωτής μέχρι του έτους 2028, η λειτουργία της έχει ανατεθεί στην Κοινοτική Επιχείρηση Σουρωτής . Το 5% επί των ακαθαρίστων εσόδων διατίθεται για έργα για έργα τουριστικής σημασίας στην περιοχή.
- Ξινό Νερό Φλώρινας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στην κοινότητα Ξινού Νερού μέχρι του έτους 2028,. Το 5% επί των ακαθαρίστων εσόδων διατίθεται για έργα για

έργα τουριστικής σημασίας στην περιοχή. Η λειτουργία έχει ανατεθεί στην Κοινοτική Επιχείρηση.

- Κίρρα Φωκίδας, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις δεν αξιοποιήθηκε ποτέ.
- Ποτάμιο Σάμου, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. δεν αξιοποιήθηκε ποτέ.
- Λαγκαδάς Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ. παραχωρημένη στην «ΑΞΕ ΑΣΤΗΡ» μέχρι το έτος 2015.

Οι ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας:

Οι λειτουργούσες ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας είναι 44, μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται οι Ιαματικοί Πηλοί της Πικρολίμνης Κιλκίς και των Κρηνίδων Καβάλας, οι οποίοι πρόσφατα ανακηρύχθηκαν και λειτουργούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Επίσης στη διαδικασία ανακήρυξης (υπογραφή Π.Δ. ανακήρυξης), βρίσκεται το 'Σπήλαιο Αγίου Γεωργίου Κιλκίς', ως χώρος θεραπείας για ασθένειες του αναπνευστικού συστήματος 'Σπηλαιοθεραπεία'. Μεταξύ των 44 Ιαματικών Πηγών Τοπικής Σημασίας συμπεριλαμβάνονται τα Ατμόλουτρα Αμαράντου Ιωαννίνων μοναδικά του είδους στην Ελλάδα.

4.1.3 Κατευθύνσεις πολιτικής για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας

Ο τουρισμός υγείας είναι δυνατό να αποτελέσει και μέσο ξεκούρασης αναζωογόνησης και ανανέωσης εκτός από μέσο θεραπείας. Έτσι από κοινού ο θερμαλισμός, η κλιματοθεραπεία, η θαλασσοθεραπεία και η πηλοθεραπεία που έχουν μεγάλη σχέση μεταξύ τους μπορούν να αποτελέσουν μορφές τουρισμού που θα συμβάλουν στην πρόληψη, αποκατάσταση της υγείας, ξεκούραση, ομορφιά δηλαδή ταυτόχρονη ανάγκη για διακοπές και θεραπεία μαζί σε ένα πρότυπο περιβάλλον. Οι ελληνικές λουτροπόλεις μπορούν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν σε κέντρα τουρισμού υγείας δηλαδή σε κέντρα θεραπείας που να είναι και κέντρα αναψυχής και ηρεμίας για όλες τις ηλικίες για τους περισσότερους μήνες του έτους, αφού οι περισσότερες βρίσκονται κοντά στη θάλασσα και έχουν καλό κλίμα, βασικά στοιχεία για ποικίλες εφαρμογές στη θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών. Ταυτόχρονα, η ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου) επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Επομένως βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να αναπτυχθούν και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της Ελλάδας και τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας.

Τα απαιτούμενα έργα υποδομής για τις λουτροπόλεις και γενικά τους τόπους έλξης επισκεπτών καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να είναι μεγάλης κλίμακας γιατί οι χώροι που θα προσφέρονται προορίζονται εκτός της θεραπείας ιατρικών παθήσεων και για τη γενικότερη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και υγείας των επισκεπτών τους.

Όπως επισημαίνουμε, τα κέντρα λουτροθεραπείας που έχουν δημιουργηθεί σε μερικές λουτροπόλεις αποτελούν και κέντρα παραθερισμού συγκεντρώνοντας έτσι και ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραθεριστών. Οι περιοχές με ήδη αναπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί σε τουριστικά κέντρα. Τα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα παρόλα τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν αποτελούν 'νέους τουριστικούς τόπους' που θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Βασικό αίτημα για την ευχέρεια προσπέλασης, δηλαδή οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο. Γενικότερα, η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών εκτός των άλλων συμβάλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν.

Η πλήρης αξιοποίηση μετά από αξιολόγηση της θεραπευτικής ικανότητας αλλά και της δυναμικότητας των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα να αποτελέσουν τομέα αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών προς όφελος της οικονομίας σε εθνικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Η αξιοποίηση των πηγών από ιδιώτες είτε από την Τοπική Αυτοδιοίκηση με τη δημιουργία κοινοτικών επιχειρήσεων αποτελεί και μια μορφή τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την τοπική κοινωνία και εφόσον με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της οικονομίας. Ενδεικτικά αναφέρονται:

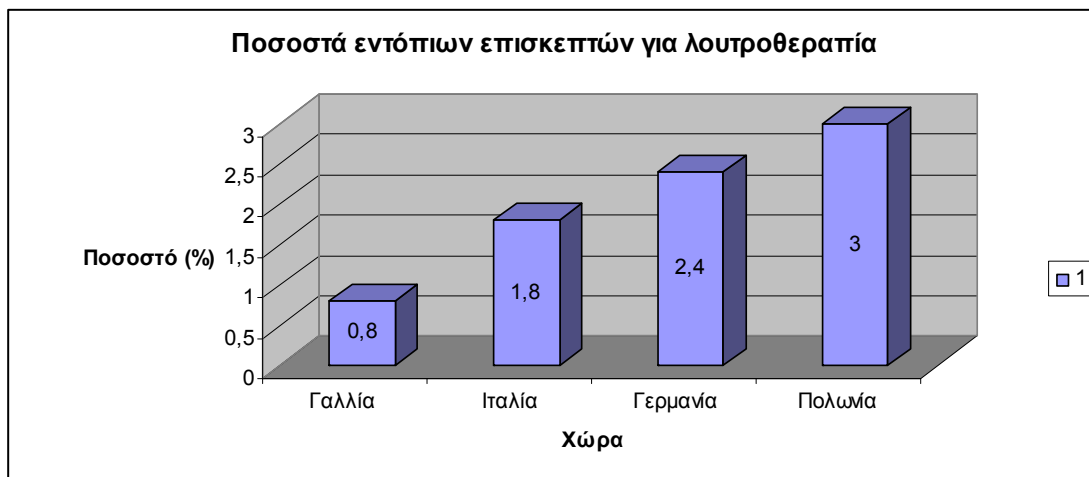
- Εισροή περισσότερου συναλλάγματος εφόσον θα έχουμε τουρισμό μακράς παραμονής,
- Νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω κατασκευής αρχικής υποδομής όπως είναι η υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων (νοσοκομείων, γηπέδων κ.τ.λ.)
- Ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς (τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κ.τ.λ.)
- Ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών – φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές.
- Βελτίωση των υπηρεσιών στο τομέα των μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις κ.τ.λ.)
- Ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική υποδομή (ιατρική) υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων.

Επίσης, δε θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι πριν από κάθε είδους ανάπτυξη των ιαματικών πηγών χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του τοπίου και την εξασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος γιατί οι περισσότερες ιαματικές πηγές ευρίσκονται σε περιοχές όπου συνδυάζεται βουνό με θάλασσα κάτω από εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες. Η διατήρηση του γνήσιου φυσικού περιβάλλοντος στα κέντρα παραθερισμού / λουτροπόλεων αποτελεί κύριο μέλημα. Η προστασία των ιαματικών νερών, σημαντικών φυσικών πόρων που εντάσσονται γενικότερα στον υδάτινο δυναμικό της χώρας, αποτελεί πρωταρχικό σκοπό. Είναι γνωστό ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος πέρα από την καταστροφή της αρχικής φυσικής ομορφιάς συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας του συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Βασική είναι η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, που γίνεται σε χώρες της Ευρώπης θέμα στο οποίο η Ελλάδα υστερεί πολύ, με αποτέλεσμα οι ιαματικές πηγές της Ελλάδας να μην είναι διεθνούς φήμης. Παρόλα αυτά, όμως όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια ακόμα και από ξένους ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν 'πρότυπο' για όλες τις σχετικές πόλεις της περιοχής της Μεσογείου.

Επομένως, συμπερασματικά θα λέγαμε για τις ελληνικές λουτροπόλεις ότι ο σημερινός προορισμός τους που είναι κυρίως μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς θα έπρεπε να επεκταθεί. Πρωταρχικός σκοπός είναι να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρουν, ώστε να διευρυνθεί το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και να αποτελέσουν κέντρα έλξης τουριστών όλων των ηλικιών για τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Οι περισσότερες πηγές συνδυάζουν βουνό, θάλασσα και θερμό κλίμα. Αυτό αποτελεί ιδανικό προνόμιο με πολλά περιθώρια αξιοποίησης και ανάδειξης τους σε αξιόλογα τουριστικά κέντρα υγείας για τουρισμό μακράς παραμονής για όλες της ηλικίες.

Σχεδιάγραμμα 4.2 Ποσοστά εντόπιων επισκεπτών για λουτροθεραπεία

Πηγή ΕΟΤ 2004

4.2 Τρόποι χρησιμοποίησης του ιαματικού νερού

Αυτά βασίζονται στους παράγοντες δράσης του ιαματικού νερού. Έτσι:

- Με τις εισπνοές γίνεται διείσδυση του ραδονίου στον οργανισμό
- Στην ποσιθεραπεία με υπότονα (ολιγομεταλλικά) και ισότονα νερά εμφανίζεται δράση διουρητική, χολαγωγική και γενικά στο μεταβολισμό. Η πασιθεραπεία ενδιαφέρει πολλές παθήσεις και από τις ρευματικές, όπως την ουρική αρθρίτιδα και ενδεχομένως την εκφυλιστική αρθροπάθεια. Χρησιμοποιούνται τα νερά του Λουτρακίου Καϊάφα, Πλατυστόμου, Νιγρίτας, Σάριζας, Σουρωτής, Ξινού Νερού κ.α.
- Εξωτερικές τεχνικές. Αυτές βρίσκουν μεγάλη εφαρμογή στις ρευματικές παθήσεις.

Αναφέρονται:

- Το λουτρό. Είναι καθολικό, ημίλουτρο, τοπικό, σε θερμοκρασίες 34-36° C. Εκτελείται σε ατομικό λουτήρα, συνήθη ή ευρύχωρο, αλλά και σε πισίνα. Μπορεί να συνδυάζεται με καταιονήσεις ή υδρομαλάξεις που επιφέρουν τόνωση των μυών.
- Το ατμόλουτρο που μπορεί να είναι τοπικό ή καθολικό.
- Το λασπόλουτρο που είναι επίσης καθολικό ή συνηθέστερα τοπικό (κατάπλασμα) στην περιοχή που πάσχει (αρθρώσεις). Η δράση της λάσπης αποδίδεται κυρίως στις υψηλές θερμοκρασίες 40-46° C και πλέον. Είναι γνωστοί οι επαγωγείς της θερμότητας, ότι τα στερεά σώματα κρατούν επί μακρό χρόνο τη θερμότητα και ότι τότε το ανθρώπινο σώμα την ανέχεται ευκολότερα. Για αυτό η λάσπη χρησιμοποιείται για δράση σε όργανα κατά βάθος (ισχίο κ.τ.λ.). αλλά η ιαματική λάσπη δεν αποτελεί ένα απλό μείγμα στερεού υποστρώματος και ιαματικού νερού. Το χώμα επιλέγεται από εδάφη ηφαιστιογενή, από προσχώσεις και έλη. Καλλιεργείται με το ιαματικό νερό για πολλούς μήνες ή χρόνια και υφίσταται ζυμωτικές επεξεργασίες. Έτσι αποκτά φυσικοχημικές ιδιότητες με παρουσία ζώντων οργανισμών που διευκολύνουν την απορρόφηση του θείου και του ραδονίου, των φλεγμονωδών στοιχείων και την ελάττωση του πόνου.
- Αξιόλογος τρόπος εφαρμογής του ιαματικού νερού είναι η χρησιμοποίησή του σε πισίνες, που είναι η σήμερα από όλους αποδεκτή υδροκινησιοθεραπεία. Αυτή βρήκε μεγάλη εφαρμογή τις τελευταίες δεκαετίες και δε νοείται σήμερα

υδροθεραπευτήριο ή και οργανωμένο φυσικοθεραπευτήριο χωρίς εφαρμογή υδροκινησιοθεραπείας. Με τη μέθοδο αυτή γίνεται εκμετάλλευση και των τριών παραγόντων του ιαματικού νερού – χημικού, θερμικού και μηχανικού. Η υδροκινησιοθεραπεία εκτιμάται ιδιαίτερα για την πρόληψη μόνιμων βλαβών (όπως είναι οι παθολογοανατομικές αλλοιώσεις, οι ατροφίες, οι παραμορφώσεις, οι αγκυλώσεις) αλλά και για την αποκατάσταση κατά το δυνατόν, αυτών.

4.3 Γενικοί κανόνες λουτροθεραπείας

Από όσα διαβάσαμε μέχρι τώρα φαίνεται να μην είναι τόσο απλή υπόθεση η εφαρμογή της ιαματικής λουτροθεραπείας. Βέβαια δεν είναι απλό πράγμα. Υπάρχουν γενικοί κανόνες που ακολουθεί η ιαματική λουτροθεραπεία.

Πριν την έναρξη της θεραπείας θα μελετηθεί η συνύπαρξη άλλων παθήσεων που αποκλείουν ή περιορίζουν την ιαματική λουτροθεραπεία όσον αφορά τη διάρκεια, τη θερμοκρασία, τους τρόπους εφαρμογής κ.τ.λ. θα μελετηθεί η ρευματική νόσος και ανάλογα θα καθοριστούν η διάρκεια, η θερμοκρασία, το είδος της θεραπείας(δηλ. λουτρό, καταιονισμοί, υδρομαλάξεις, ατμόλουτρα, λασπόλουτρα, υδροκινιοθεραπεία) καθώς και η περιοχή εφαρμογής τους, (π.χ. αυχένας, μέση, ώμος, χέρια, ισχίο, γόνατο κ.τ.λ.).

Εξετάζεται αν ο άνθρωπος ακολουθεί κάποια θεραπεία που συνήθως δεν πρέπει να διακόπτεται. Γίνεται επανεξέταση στη μέση της θεραπείας που διαρκεί τρεις εβδομάδες και στο τέλος. Ο άρρωστος εφοδιάζεται με επιστολή του γιατρού των λουτρών με τις παρατηρήσεις του για τον θεράποντα γιατρό.

Οι διάφορες θεραπείες γίνονται συνήθως το πρωί και διαρκούν λίγα λεπτά μέχρι και μία ώρα ανάλογα με το είδος.

Το ευεργετικό αποτέλεσμα έρχεται συνήθως σε λίγες εβδομάδες από τη λήξη της ιαματικής λουτροθεραπείας αλλά συχνά και στη διάρκεια της. Από μερικούς συνιστάται η τμηματική ιατρική λουτροθεραπεία στην αρχή και στο τέλος της λουτρικής περιόδου.

Μπορεί να χρειαστεί καμιά φορά συμπληρωματική φυσικοθεραπεία π.χ. μηχανοθεραπεία ή εργαστηριακή διεύρυνση του αρρώστου. Υπόψη πρέπει να έχει ο ασχολούμενος με το αντικείμενο, την ενδεχόμενη λουτρική αντίδραση. Αυτή μπορεί να παρουσιαστεί τις πρώτες 5 ως 10 μέρες της ιαματικής λουτροθεραπείας και συνίσταται σε μια ολιγοήμερη και παροδική κλινική επιδείνωση της γενικής κατάστασης του αρρώστου, ενδεχομένως με πυρετό, ανορεξία, πονοκεφάλους και αϋπνία. Η λουτρική αντίδραση μπορεί να είναι και τοπική με επιδείνωση των τοπικών συμπτωμάτων και δεν έχει σχέση με την τελική έκβαση της θεραπείας. Ειδικά στις περιπτώσεις ουρικής αρθρίτιδας μπορεί να προκληθεί μια νέα κρίση παρά τη λήψη κολχικίνης. Για τα φαινόμενα αυτά πρέπει να ενημερώνεται ο ασθενής που πρόκειται να υποβληθεί σε ιαματική λουτροθεραπεία.

4.4 Θεραπευτικές ενδείξεις – αντενδείξεις ιαματικής θεραπείας

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

1. Ενδείξεις λουτροθεραπείας

Η ιαματική λουτροθεραπεία εφαρμόζεται σε ένα μεγάλο αριθμό ασθενειών από τα περισσότερα συστήματα (αναπνευστικό, κυκλοφορικό, πεπτικό, νευρικό, μυοσκελετικό, νεφρούς, δέρμα κ.τ.λ.)

- Ρευματικές παθήσεις
- Παθήσεις κυκλοφορικού συστήματος (αρτηριακή υπέρταση, ανεπάρκεια στεφανιαίων αρτηριών ενδαρτηρίτιδες κάτω άκρων, χρόνιες φλεβίτιδες κιρσοί)
- Παθήσεις δερματικές (έκζεμα, δερματίτιδες κ.τ.λ.)
- Παθήσεις γυναικολογικές (χρόνιες μεταφλεγμονώδεις καταστάσεις των σαλπίνγων και της μήτρας, λευκόρροια, ανεπάρκεια των ωοθηκών).
- Παθήσεις περιφερικών νεύρων (νευρίτιδες, ριζίτιδες, νευραλγίες)
- Σύνδρομα από διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος.

2. Ενδείξεις ποσιθεραπείας

- Παθήσεις της θρέψης και των ουροφόρων οδών (ουρική διάθεσης ή αρθριτισμός, ψαμμίαση ουρική – οξαλική, λιθίαση των ουροφόρων οδών, παχυσαρκία, απλές λευκωματουρίες, χρόνιες λευκωματουρίες, χρόνιες κυστίτιδες).
- Παθήσεις του ύπατος και χοληφόρων οδών (χρόνια χολοκυστίτις, λιθίαση της χοληδόχου κύστης ή των πόρων, μικρή ηπατική ανεπάρκεια)
- Παθήσεις πεπτικού συστήματος (διάφορα δυσπεπτικά προβλήματα, κολίτιδες, χρόνια δυσκοιλιότητα)

3. Ενδείξεις εισπνευσοθεραπείας

- Παθήσεις αναπνευστικού συστήματος (ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, χρόνια πνευμονικό εμφύσημα, χρόνια ρινίτις, φαρυγγίτις, λαρυγγίτις).

ΑΝΤΕΝΔΕΙΞΕΙΣ:

1.Αντενδείξεις λουτροθεραπείας

- Παθήσεις της καρδιάς, όταν δεν αντισταθμίζονται καλά και παρουσιάζουν φαινόμενα στάσης και οιδήματα των κάτω άκρων – προχωρημένη αρτηριοσκλήρωση ιδίως των εγκεφαλικών αγγείων.
- Πρόσφατες εγκεφαλικές αιμορραγίες, θρομβώσεις των αγγείων πριν την έλευση 6 τουλάχιστον μηνών από την προσβολή.
- Ανεπάρκεια στεφανιαίων (στηθάγχη, έμφραγμα) με συχνές κρίσεις ή σοβαρές βλάβες του μυοκαρδίου.
- Αιμορραγίες διαφόρων οργάνων – βαριές μορφές διαβήτου με έκδηλη εξασθένηση του οργανισμού. Ενεργός φυματίωση. Κακοήθης νεοπλασία – βαριές νευρικές και ψυχικές παθήσεις – εγκυμοσύνη μετά τον έκτο μήνα.

Η λουτροθεραπεία διακόπτεται επίσης:

- Όταν παρουσιαστεί κατά τη διάρκεια των λουτρών παρόξυνση της χρόνιας πάθησης
- Κατά της μέρες της εμμηνου ρύσης και
- Όταν αυτή δε γίνεται καλώς ανεκτή από τον λουόμενο

2.Αντενδείξεις ποσιθεραπείας

- Λιθιάσεις των νεφρών ή της κύστης με συχνές κρίσεις ή αιματουρία ή με ογκώδεις λίθους, νεφρίτιδες, πυελίτιδες ή κυστίτιδες σε οξεία φάση.
- Χολολιθιάσεις με συχνούς κολικούς ή μεγάλους λίθους, χολοκυστίτης στην οξεία φάση, πρόσφατο έλκος του στομάχου ή του δωδεκαδάκτυλου.

4. αντενδείξεις εισπνευσοθεραπείας

- Παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος σε οξεία φάση

4.5 Κατηγορίες παθήσεων και ενδεικνύμενες ιαματικές πηγές

Σε κάθε ιαματική πηγή η σύσταση του νερού διαφέρει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάθε πηγή να επιδρά περισσότερο σε συγκεκριμένες παθήσεις. Παρακάτω γίνεται αναφορά σε κατηγορίες παθήσεων και ποιες πηγές είναι περισσότερο αποτελεσματικές στην καταπολέμησή τους.

Ρευματικές: Καμμένα Βούρλα, Αιδηψός, Θερμοπύλες, Θερμή Λέσβου, Ικαρία, Κύθνος, Λαγκαδάς, Ν. Απολλωνία.

Αναπνευστικού συστήματος: Θερμοπύλες, Σμόκοβο, Κυλλήνη.

Γυναικολογικές: Θερμοπύλες, Μέθανα, Λαγκαδάς, Ν. Απολλωνία, Υπάτη

Δέρματος: Αριδαία, Υπάτη, Καϊάφα, Θερμοπύλες

Ήπατος και χοληδόχου: Πλατύστομο, Λουτράκι, Καϊάφα, Καλλιθέα Ρόδου

Θρέψης: Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα Ρόδου

Κυκλοφορικού συστήματος : Υπάτη, Λαγκαδάς

Νεφρών και ουροφόρων οδών: Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα, Ρόδου

Περιφερικών νεύρων: Καμμένα Βούρλα, Θερμοπύλες, Κύθνος, Μέθανα, Αιδηψός
Στομάχου και εντέρων: Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα Ρόδου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

5.1 ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ – CANDIA MARIS

Η υγεία αποτελεί ένα σημαντικό τουριστικό κίνητρο. Αρκετοί άνθρωποι είτε από επιλογή τους είτε όχι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς όπου υπάρχουν εγκατεστημένα κέντρα ιατρικών υπηρεσιών. Έτσι έχουν την δυνατότητα να κάνουν χρήση κάποιες ιατρικές υπηρεσίες με σκοπό την θεραπεία αλλά και την ευεξία και την χαλάρωση. Το Μεσόγειος και το Candia Maris είναι μονάδες τουρισμού υγείας στην Κρήτη. Το Μεσόγειος απευθύνεται σε άτομα που υποβάλλονται σε αιμοκάθαρση και τους δίνει την δυνατότητα να συνδυάσουν την θεραπεία τους με διακοπές στην Κρήτη. Το Thalasso Candia Maris Spa απευθύνεται σε άτομα υγιή που θέλουν να απολαύσουν στιγμές χαλάρωσης αλλά και να αντιμετωπίσουν μικρά προβλήματα υγείας και αισθητικής.

5.2 ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΑΙΜΟΚΑΘΑΡΣΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Πολλά άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας αρκετές φορές αδυνατούν να μετακινηθούν από τον τόπο κατοικίας τους προς άλλες περιοχές για λόγους αναπηρίας. Η συνεχή παρακολούθηση που χρειάζονται από τον θεράποντα γιατρό τους, η ιδιαιτερότητα των ασθενειών τους αλλά και η φύση της θεραπείας τους πολλές φορές αποτελούν εμπόδιο στην επιθυμία τους να πραγματοποιήσουν κάποιο ταξίδι. Δυστυχώς τα άτομα αυτά είναι αναγκασμένα να παραιτηθούν από το δικαίωμα που έχει ο κάθε άνθρωπος στην αναπηρία και στην διασκέδαση.

Εδώ έρχεται το κέντρο διακοπών και αιμοκάθαρσης Μεσόγειος να δώσει την ευκαιρία σε νευροπαθείς ασθενείς να συνδυάσουν την θεραπεία τους με τις διακοπές τους στην Κρήτη.

Το Μεσόγειος βρίσκεται στην περιοχή Καλέσα στα περίχωρα του Ηρακλείου σε μια τοποθεσία φυσικής ομορφιάς, με θεά στον Ψηλορείτη. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το Μεσόγειος βρίσκεται πολύ κοντά στην παράλια της Αμμουδάρας, είναι μόλις λίγα λεπτά από το κέντρο του Ηρακλείου και βρίσκεται δίπλα στο Πανεπιστημιακό νοσοκομείο του Ηρακλείου οπότε οι ασθενείς έχουν την σιγουριά ότι οτιδήποτε συμβεί η πρόσβαση τους στο νοσοκομείο είναι άμεση.

Οι κτιριακές εγκαταστάσεις του Μεσόγειος διέπονται από καλαισθησία και πρωτοποριακή αρχιτεκτονική. Μέσα στα 2000 τ.μ του συγκροτήματος υπάρχει εκτός από το χώρο που γίνεται η αιμοκάθαρση, εστιατόριο, μπαρ και πισίνα ώστε να ψυχαγωγούνται τόσο οι ασθενείς όσο και οι συνοδοί τους. Οι εγκαταστάσεις του κέντρου διέπονται από μια αίσθηση πολυτελείας όμοιας με αυτή κάποιο πεντάστερου ξενοδοχείου. Ο χώρος της υποδοχής είναι διακοσμημένος με αντίγραφα των τοιχογραφιών της Κνωσού ενώ η καθαριότητα αφήνει τον επισκέπτη εντυπωσιασμένο. Όλες οι εγκαταστάσεις θυμίζουν μια μικρογραφία των ανακτόρων της Κνωσού.

Το Μεσόγειος μπορούν να το επισκεφτούν μόνιμοι κάτοικοι της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού καθώς είναι συμβεβλημένο με όλα τα ασφαλιστικά ταμεία. Αρκετοί Κρητικοί επιλέγουν το Μεσόγειος να πραγματοποιήσουν την θεραπεία τους λόγω της οργάνωσης, της καθαριότητας και το υψηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Οι Έλληνες προτιμάνε να κάνουν κράτηση μέσω τηλεφώνου ενώ οι ξένοι προτιμούν να κάνουν την κράτηση τους μέσω e-mail και να επιβεβαιώσουν την κράτηση τηλεφωνικά.

Εντός του χώρου του Μεσόγειος υπάρχει τουριστικό γραφείο το οποίο εξυπηρετεί τους ασθενείς προερχόμενοι από ξένες χώρες ή και εκτός Κρήτης να κάνουν κράτηση σε κάποιο ξενοδοχείο. Το Μεσόγειος συνεργάζεται με κάποια ξενοδοχεία για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ασθενών. Το τουριστικό γραφείο του Μεσόγειος συνεργάζεται με τουριστικά γραφεία του εξωτερικού που ασχολούνται αποκλειστικά με νευροπαθείς τουρίστες, όπως π.χ. το Vakantie en Dialyse στην Ολλανδία.

Το Μεσόγειος αναλαμβάνει την οργάνωση της μεταφοράς των ασθενών και των συνοδών τους προς και από το κέντρο τις ημέρες της αιμοκάθαρσης τους. Είναι δυνατόν επίσης να οργανώσει και την μεταφορά των ασθενών από το αεροδρόμιο ή το λιμάνι προς το

ξενοδοχείο διαμονής τους. Το προσωπικό του Μεσόγειος επικοινωνεί με τους ασθενείς και τους ενημερώνει όλους με ακρίβεια για την μεταφορά τους και για όλες τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν για την αιμοκάθαρση. Κατά την άφιξη τους στο δωμάτιο του ξενοδοχείου οι ασθενείς παίρνουν στα χέρια τους έναν φάκελο από το κέντρο όπου περιέχει μια αίτηση για τα στοιχεία του ασθενή, μια αίτηση για διευκρινίσεις σχετικά με την αιμοκάθαρση του ασθενή και μια τρίτη η οποία συμπληρώνεται στο κέντρο και αφορά τις εργαστηριακές εξετάσεις του ασθενή. Ο φάκελος περιέχει ακόμα ένα φυλλάδιο για το κέντρο Μεσόγειος και έναν τουριστικό οδηγό για την Κρήτη.

Οι ασθενείς επισκέπτονται το κέντρο για αιμοκάθαρση τρεις φορές την εβδομάδα, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις, από τέσσερις ώρες την φορά. Οι θέσεις αιμοκάθαρσης είναι εξαιρετικά άνετες και είναι εξοπλισμένες με τηλέφωνο, ραδιόφωνο και τηλεόραση, ώστε οι ασθενείς να απολαμβάνουν ακόμη και τον χρόνο της αιμοκάθαρσης. Υπάρχουν τριάντα μηχανήματα αιμοκάθαρσης κάτι το οποίο δείχνει ότι είναι ένας επαρκής αριθμός ώστε να έχουν την δυνατότητα να εξυπηρετήσουν ακόμη και ένα μεγάλο αριθμό οργανωμένων ασθενών. Στους επισκέπτες το Μεσόγειος δίνει την δυνατότητα να χρησιμοποιούν FAX και ηλεκτρονικούς υπολογιστές για την αποστολή και λήψη μηνυμάτων. Στον πρώτο και στον δεύτερο όροφο όπου φιλοξενούνται τα μηχανήματα αιμοκάθαρσης υπάρχουν αποδυτήρια των ασθενών, εργαστήρια και το δωμάτιο ανάνηψης.

Ιατρική Φροντίδα

Ο στόχος του Μεσόγειος είναι να έχει την δυνατότητα να προσφέρει την καλύτερη ιατρική φροντίδα στους επισκέπτες. Για αυτό το λόγο όλος ο τεχνολογικός εξοπλισμός είναι τελευταίας γενιάς και εγγυάται την απόλυτη ασφάλεια των ασθενών. Οι κανόνες υγιεινής που εφαρμόζονται εξασφαλίζουν την ασφάλεια τόσο των ασθενών όσο και του προσωπικού. Οι γιατροί του Μεσόγειος είναι στη διάθεση των ασθενών όλο το εικοσιτετράωρο για οτιδήποτε χρειαστούν από μια συμβουλή μέχρι και την αντιμετώπιση κάποιου έκτακτου περιστατικού. Το νοσηλευτικό και ιατρικό προσωπικό έχει επιλεγεί με βάση το υψηλό μορφωτικό του επίπεδο, την εμπειρία του στο χώρο και επιπλέον έχει λάβει πρόσθετη εκπαίδευση στο κέντρο. Το ανθρώπινο δυναμικό συμβάλλοντας στην ολοκληρωμένη φροντίδα των ασθενών είναι ιδιαίτερα πρόθυμοι και ευγενικοί ώστε να πετύχουν την καλύτερη μεταχείριση των ασθενών.

Ασθενείς με Ιδιαιτερότητες

Οι ασθενείς με ηπατίτιδα Β χρησιμοποιούν χωριστές εγκαταστάσεις του κέντρου, απομονωμένο δωμάτιο αιμοκάθαρσης, διαφορετικά μηχανήματα, αποδυτήρια και τουαλέτες ώστε να διασφαλιστεί η ασφάλεια όλων

Οι ασθενείς με ηπατίτιδα C υποβάλλονται σε αιμοκάθαρση σε χώρο μέσα στην κύρια αίθουσα αιμοκάθαρσης, σε διαφορετικά μηχανήματα και χρησιμοποιούν τις υπόλοιπες κεντρικές εγκαταστάσεις .

Το Μεσόγειος δεν φιλοξενεί νεφροπαθείς ασθενείς με AIDS διότι στην αντίθετη περίπτωση δε θα μπορούσε να εγγυηθεί την απόλυτη ασφάλεια των υπολοίπων ασθενών και των συνοδών τους.

Κατά την διάρκεια της αιμοκάθαρσης οι συνοδοί των ασθενών μπορούν να ξεναγηθούν στους χώρους του κέντρου από τους υπαλλήλους της υποδοχής. Ακόμη μπορούν να επισκεφτούν την βιβλιοθήκη του κέντρου ή να περιπλανηθούν στον μεγάλο κήπο που περιβάλλει το κέντρο. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες μπορούν να χρησιμοποιήσουν την πισίνα και να σημειωθεί ότι υπάρχουν ξεχωριστά αποδυτήρια για τους συγγενείς ή συνοδούς των ασθενών. Το κέντρο επιπλέον διοργανώνει πολλές ειδικές εκδηλώσεις για τους επισκέπτες όπως Κρητικές βραδιές, αποχαιρετιστήρια πάρτι κ.α. Στο εστιατόριο Εστία του Μεσόγειος οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν παραδοσιακές Κρητικές συνταγές και διαλεγμένα προϊόντα της Κρητικής γης.

Λειτουργία του Μεσόγειος

Το Μεσόγειος λειτουργεί σε δωδεκάμηνη βάση. Οι ασθενείς που προέρχονται από ξένες χώρες αρχίζουν να επισκέπτονται το κέντρο με την έναρξη της τουριστικής σαιζόν. Σε αντίθεση με τις αφίξεις των υπόλοιπων τουριστών στην Κρήτη, το διάστημα μεταξύ Απρίλιο-Ιουνίου υπάρχει μεγάλος αριθμός επισκεπτών στο κέντρο, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο πολύ λιγότεροι ενώ οι περισσότερες επισκέψεις σημειώνονται τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο. Αυτό συμβαίνει διότι η φύση της ασθένειας των νεφροπαθών δεν τους επιτρέπει την κατανάλωση μεγάλων ποσοτήτων υγρών γιατί ο οργανισμός τους αδυνατεί να παράγει ουρά

και μέσω αυτών να αποβάλλονται τοξίνες κ.τ.λ. Με αποτέλεσμα όλες οι ουσίες που δεν αποβάλουν να αποθηκεύονται κάτω από το δέρμα τους. Επιλέγουν λοιπόν να πραγματοποιήσουν τις διακοπές τους στην Κρήτη τους μήνες όπου δεν σημειώνονται τόσο υψηλές θερμοκρασίες ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν σωστά στην αιμοκάθαρση.

Τμήμα Ψυχολογικής Στήριξης Ασθενών

Το τελευταίο χρόνο λειτουργεί στους κόλπους του Μεσόγειος κοινωνική λειτουργός η οποία στηρίζει ψυχολογικά τους ασθενείς. Πραγματοποιούνται ατομικές συνεδρίες ακόμη και κατά την διάρκεια της αιμοκάθαρσης ενώ παρέχεται υποστήριξη και στους συγγενείς ή συνοδούς των ασθενών. Ορισμένοι ασθενείς οι οποίοι είναι στο στάδιο της μεταμόσχευσης νεφρών βρίσκονται σε μια ιδιαίτερη ευαίσθητη ψυχολογική κατάσταση και χρειάζονται υποστήριξη τόσο αυτοί όσο και το οικογενειακό περιβάλλον. Είναι απαραίτητη η υποστήριξη ώστε να κατανοήσουν την διαδικασία της μεταμόσχευσης, τους κινδύνους που ενδεχομένως υπάρχουν, να μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα που νιώθουν και να αντλήσουν δύναμη για την συνέχεια μέχρι την πλήρη αποκατάσταση τους.

Στα πλαίσια του Πανεπιστήμιου Κρήτης στο τμήμα Ψυχολογίας γίνεται μια ερευνά για το κατά πόσο φταίει η αιμοκάθαρση σε απλά προβλήματα. Δηλαδή κατά πόσο επηρεάζει τις καθημερινές συναναστροφές των ασθενών, τι αισθήματα προκαλεί η διαδικασία υποβολής σε αιμοκάθαρση και γενικά κατά πόσο και με ποιο τρόπο επηρεάζεται η ζωή των ασθενών λόγω της αιμοκάθαρσης. Θα ερευνηθούν ξεχωριστά οι διάφορες ηλικιακές ομάδες διότι επηρεάζονται με διαφορετικό τρόπο.

5.3 THALASSO CANDIA MARIS SPA

Ο όμιλος Maris Hotels διαχειρίζεται 7 πολυτελή ξενοδοχεία με συνολικό αριθμό κλινών 3.090 και βρίσκονται όλα στην Κρήτη. Στα ξενοδοχεία Candia Maris, Creta Maris και Terra Maris υπάρχει ένα μοναδικό κέντρο θαλασσοθεραπείας το Thalasso Candia Maris Spa.

Το Thalasso Candia Maris Spa βρίσκεται στο Ηράκλειο της Κρήτης στην περιοχή Αμμουδάρα δίπλα στην θάλασσα. Είναι ένα από τα πρώτα κέντρα θαλασσοθεραπείας που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα. Έχει έκταση 4.500 τ.μ. και κλείνει φέτος 11 χρόνια

λειτουργίας. Το Thalasso συνδυάζει την πολυτέλεια και την άψογη προσφορά υπηρεσιών του ξενοδοχείου Candia Maris, με υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις, απόλυτα εξειδικευμένο προσωπικό και πρόσφορα προγραμμάτων εστιασμένων στην υπηρεσία της υγείας και της ομορφιάς. Οι ευεργετικές ιδιότητες του θαλασσινού περιβάλλοντος (κλίμα, νερό, λάσπη, φύκια κ.τ.λ.) στον άνθρωπο είναι γνωστές από την αρχαιότητα αλλά τεκμηριώθηκαν επιστημονικά μόλις πριν εκατό περίπου χρόνια από το Γάλλο βιολόγο Rene Quinton, όταν απέδειξε την ομοιότητα μεταξύ πλάσματος του αίματος και θαλασσινού νερού. Μετά από χρόνιες έρευνες και με την βοήθεια της τεχνολογικής εξέλιξης, η θαλασσοθεραπεία έγινε ακόμα πιο αποτελεσματικό μέσο θεραπείας.

Στο Thalasso του Candia Maris οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να απολαύσουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου σε ένα ήρεμο, γαλήνιο και καλαίσθητο περιβάλλον που διαθέτει εξοπλισμό τελευταίας τεχνολογίας, που σε συνδυασμό και με την βοήθεια του εξειδικευμένου προσωπικού του, μπορεί να σας προσφέρει τα μέγιστα οφέλη από τη θαλασσοθεραπεία.

Το Thalasso λειτουργεί σε δωδεκάμηνη βάση ενώ το ξενοδοχείο λειτουργεί μόνο κατά την περίοδο της τουριστικής σεζόν. Οπότε οι ξένοι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα μόνο κατά την περίοδο της τουριστικής σεζόν να συνδυάσουν την διαμονή τους με την χρήση των εγκαταστάσεων του Thalasso. Λόγω όμως της δωδεκάμηνης λειτουργίας του Thalasso, υπάρχει μια μεγάλη μερίδα από τους μόνιμους κατοίκους της Κρήτης που επισκέπτονται τον χώρο. Μάλιστα υπάρχουν και ειδικά προγράμματα, προσφορές και έκδοση ειδικής κάρτας μέλους για τα άτομα που ενδιαφέρονται να κάνουν χρήση των εγκαταστάσεων του Thalasso για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Στο χώρο του Thalasso λειτουργούν πέντε διαφορετικά τμήματα παροχών με έναν μεγάλο αριθμό προγραμμάτων που ικανοποιούν και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το κάθε τμήμα διαθέτει τον απαιτούμενο χώρο ώστε όταν λειτουργεί ακόμη και με πολύ κόσμο μέσα, να επιτυγχάνεται η ηρεμία και η απομόνωση στα σημεία που απαιτείται.

Τμήμα Θαλασσοθεραπείας

Χρησιμοποιώντας τις ιδιότητες και τα ευεργετικά στοιχεία του θαλασσινού νερού προσφέρονται προγράμματα που βοηθάνε το σώμα να αποβάλλει τοξίνες, να χαλαρώσει, να σφίξει και να δώσει λύση σε αισθητικά και όχι μόνο προβλήματα.

Στο Thalasso υπάρχει μια εσωτερική πισίνα θαλασσινού νερού η οποία θερμαίνει το νερό μέχρι κάποια συγκεκριμένη θερμοκρασία, και την διατηρεί σταθερή και σε συνδυασμό με το υδρομασάζ ανακουφίζει από τους πόνους, αναζωογονεί τους ιστούς και συμβάλλει στην ψυχική και σωματική χαλάρωση.

Τα προγράμματα που μπορεί κανείς να ακολουθήσει στο τμήμα θαλασσοθεραπείας είναι τα εξής :

- Τόνωση-Αναζωογόνηση
- Καλή Κυκλοφορία Αίματος
- Ανανέωση
- Αντιρρευματικό
- Χαλάρωση-Αντιστρές
- Λασποθεραπεία
- Φυκοθεραπεία Χεριών
- Μασάζ με Φύκια
- Φύκια-Λάμπες
- Περιμετρικό Μασάζ
- Jet Μασάζ
- Μπανιέρα Θαλασσινού Νερού
- Πισίνα Θαλασσινού Νερού

Ινστιτούτο Σπονδυλικής Στήλης

Το Ινστιτούτο Σπονδυλικής Στήλης συμβάλει ενεργά στην ιατρική αποκατάσταση αλλά και στην πρόληψη παθήσεων σπονδυλικής στήλης και όχι μόνο .Μπορούν να αντιμετωπιστούν παθήσεις της σπονδυλικής στήλης από οσφυαλγία , ραχιαλγία ή αυχεναλγίας έως και την σοβαρότερη μορφή παθολογίας ή τραύματος.

Στο Thalasso βρίσκεται το Med-X, ένα διαγνωστικό και θεραπευτικό μηχάνημα μοναδικό στην Ελλάδα και από τα λίγα στην Ευρώπη. Πολυετές έρευνες απέδειξαν ότι ασθενείς που είχαν προγραμματιστεί για χειρουργική επέμβαση σε ποσοστό 80-85%, απέφυγαν το χειρουργείο μετά από την συμμετοχή τους στο θεραπευτικό πρόγραμμα “Med-X”. Υπάρχει και μια σειρά προγραμμάτων που βοηθάνε στην αποκατάσταση προβλημάτων που σχετίζονται με την σπονδυλική στήλη, όπως ασκήσεις σε θερμαινόμενη πισίνα θαλασσινού νερού, ασκήσεις σωστής στάσης, διατακτικές ασκήσεις, ειδική ενδυνάμωση, εκτατικές και καμπτικές σταθεροποιητικές ασκήσεις.

Αθλητικό Κέντρο

Το τμήμα του αθλητικού κέντρου αποτελείται από εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους άθλησης. Η άθληση είναι απαραίτητη ώστε να πετύχει κανείς μια γενική σωματική βελτίωση και ευεξία.

Οι εξωτερικοί αθλητικοί χώροι συμπεριλαμβάνουν υπαίθριες εγκαταστάσεις αθλημάτων, μπαρ, μια ακαδημία ποδοσφαίρου και μια σχολή τερματοφυλάκων για παιδιά.

Οι εσωτερικοί αθλητικοί χώροι συμπεριλαμβάνουν γήπεδο squash, αίθουσα με τα τελειότερα μηχανήματα εκγύμνασης, προγράμματα για άθληση μέσα στην πισίνα ιδανικό για όλες τις ηλικίες χωρίς να επιβαρύνονται οι αρθρώσεις και η σπονδυλική στήλη, σάουνα, χαμάμ και jacuzzi, ώστε να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα της γυμναστικής και να χαλαρώσει το σώμα.

Αισθητική

Με την βοήθεια της θάλασσας και τα καλύτερα προϊόντα της αγοράς, οι αισθητικοί του τμήματος αναλαμβάνουν να αναδείξουν την φυσική ομορφιά του κάθε επισκέπτη και να δώσει λύση σε κάποια αισθητικά προβλήματα.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία προγραμμάτων για το πρόσωπο και το σώμα που σκοπό έχουν να βελτιώσουν την εξωτερική μας εμφάνιση.

Τμήμα Relax

Σε αυτό το τμήμα ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει διάφορα είδη μασάζ που στόχο έχουν την αποβολή του στρες και την χαλάρωση σε ένα χώρο απομονωμένο, ήσυχο, με ζεστή διακόσμηση και απαλή μουσική.

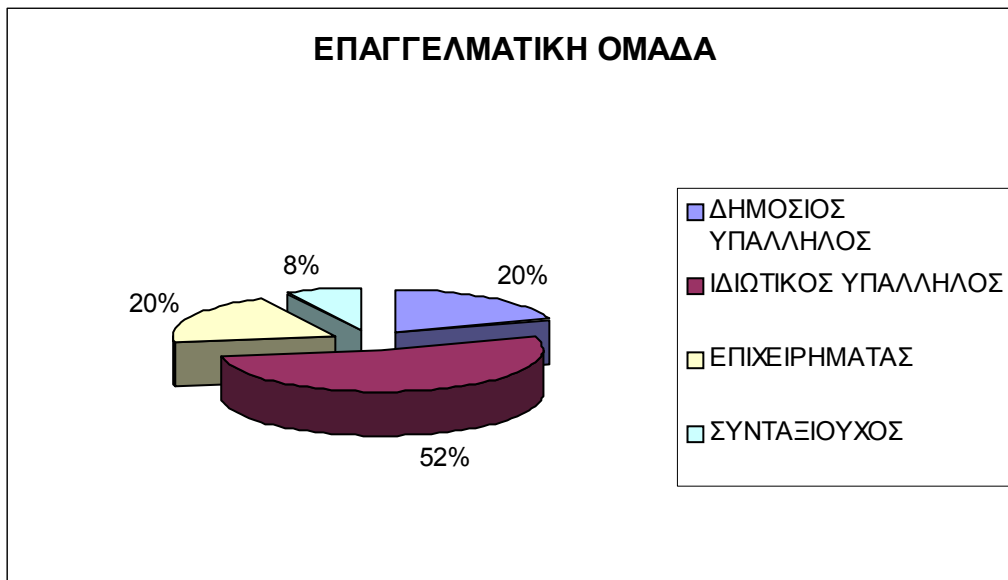
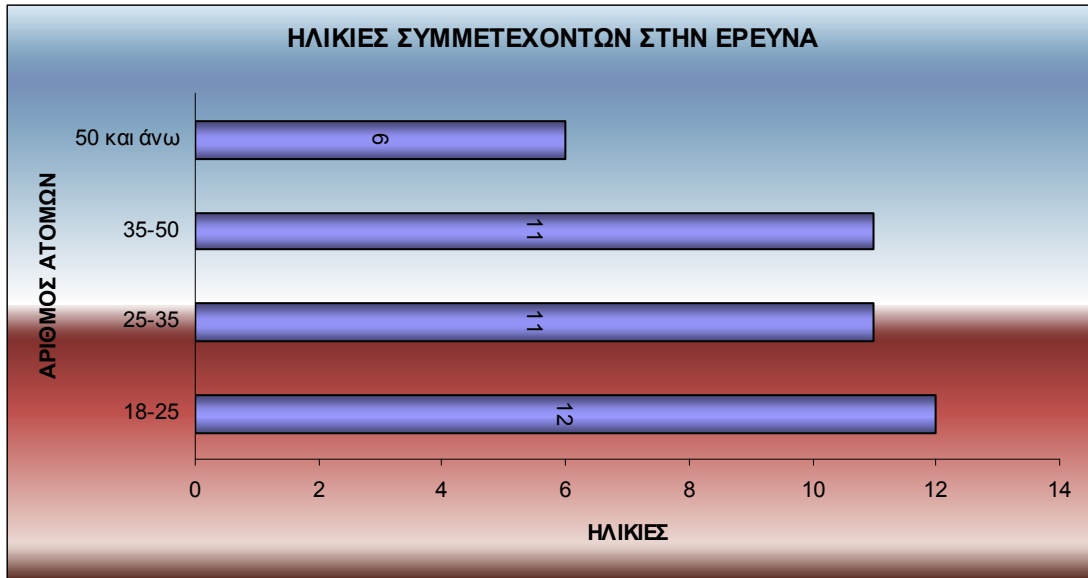
Το κέντρο διακοπών και αιμοκάθαρσης Μεσόγειος” μαζί με το Thalasso Candia Maris Spa αποτελούν δύο λαμπρά παραδείγματα ανάπτυξης του τουρισμού υγείας στην Κρήτη. Τα κέντρα αυτά με την υψηλή ποιότητα υπηρεσιών που προσφέρουν αποτελούν μια ιδανική επιλογή για τουρισμό υγείας στην Κρήτη. Το κέντρο “Μεσόγειος” κυρίως επιτελεί ένα σπουδαίο ρόλο στην προσπάθεια να συνδυάσουν οι νεφροπαθείς ασθενείς την αιμοκάθαρση με τις διακοπές τους χωρίς να θυσιάζουν τίποτα από τα δυο. Ενώ και το Thalasso Candia Maris Spa προσφέρει υπηρεσίες ανταγωνίσιμες των καλύτερων κέντρων θαλασσοθεραπείας του κόσμου. Πολύ σημαντικό είναι και το Ινστιτούτο Σπονδυλικής Στήλης που λειτουργεί στο Thalasso, το οποίο πραγματικά δίνει λύση σε παθήσεις της σπονδυλικής στήλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

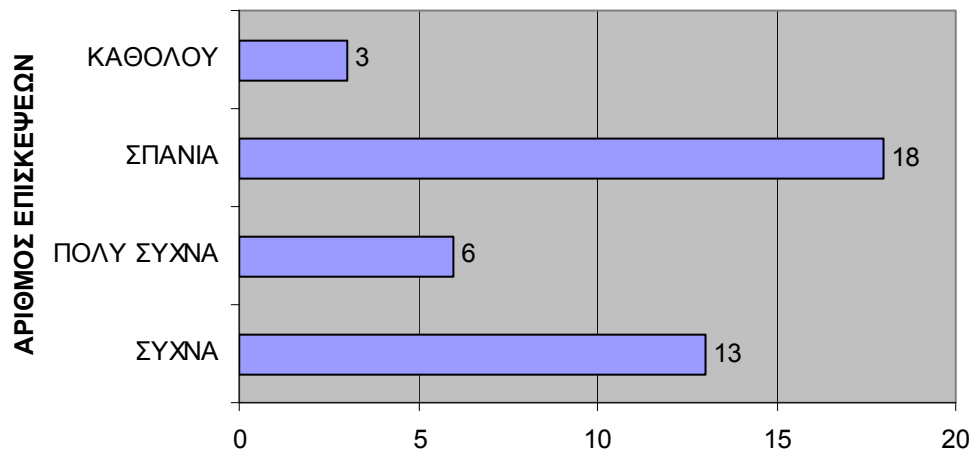
ΕΡΕΥΝΑ

Στην πρωτογενή μας έρευνα δημιουργήσαμε ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με την ανάπτυξη των Spa Resorts το οποίο δόθηκε σε πελάτες τουριστικών γραφείων καθώς επίσης και ξενοδοχείων σε δείγμα 40 ατόμων, 20 αντρών και 20 γυναικών ηλικίας α) 18-25 β) 25-35 δ) 35-50 ε) 50 και άνω. Τα αποτελέσματα της έρευνας απεικονίζονται αναλυτικά παρακάτω σε μορφή διαγραμμάτων

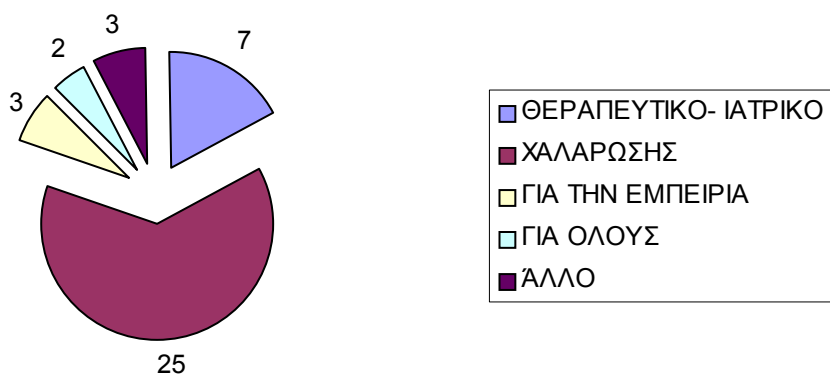

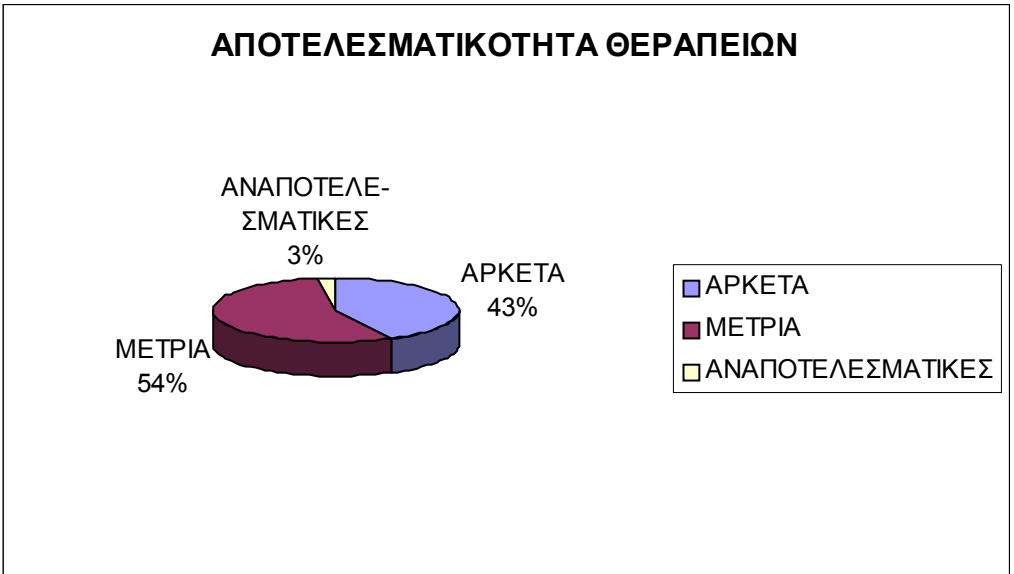
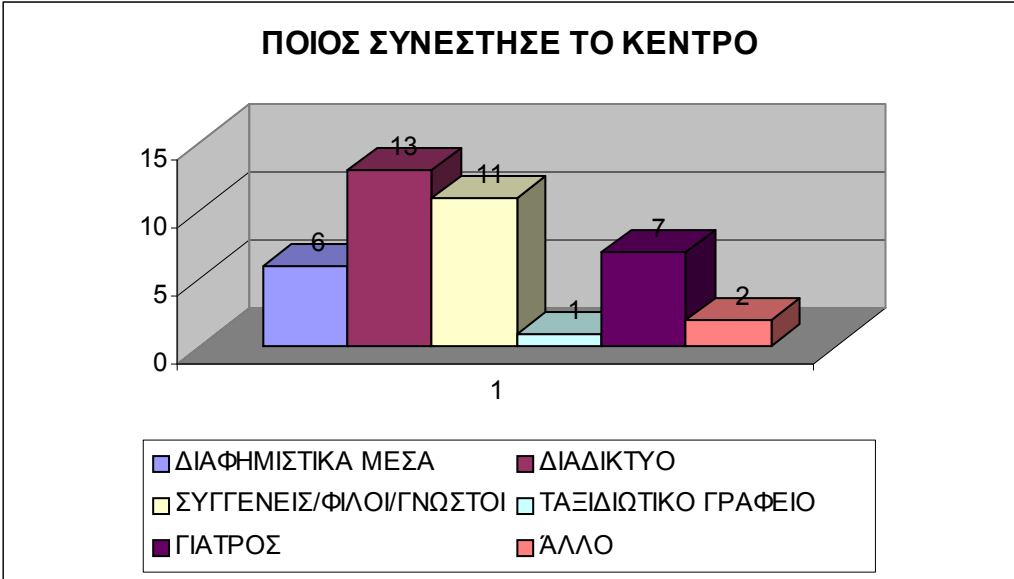

ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΣΕ SPA RESORT

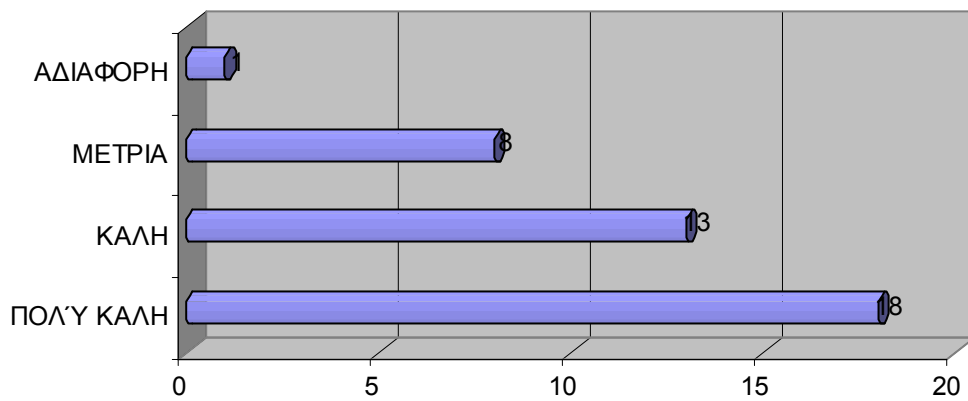

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ ΣΕ SPA RESORT

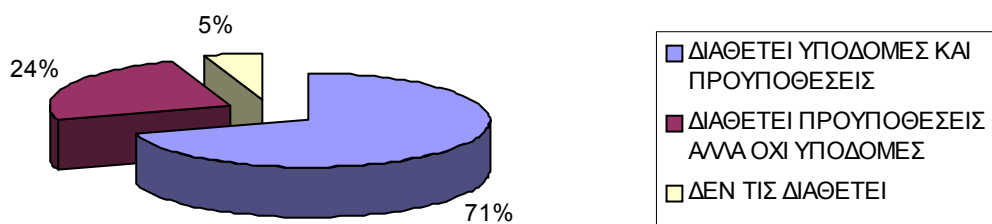

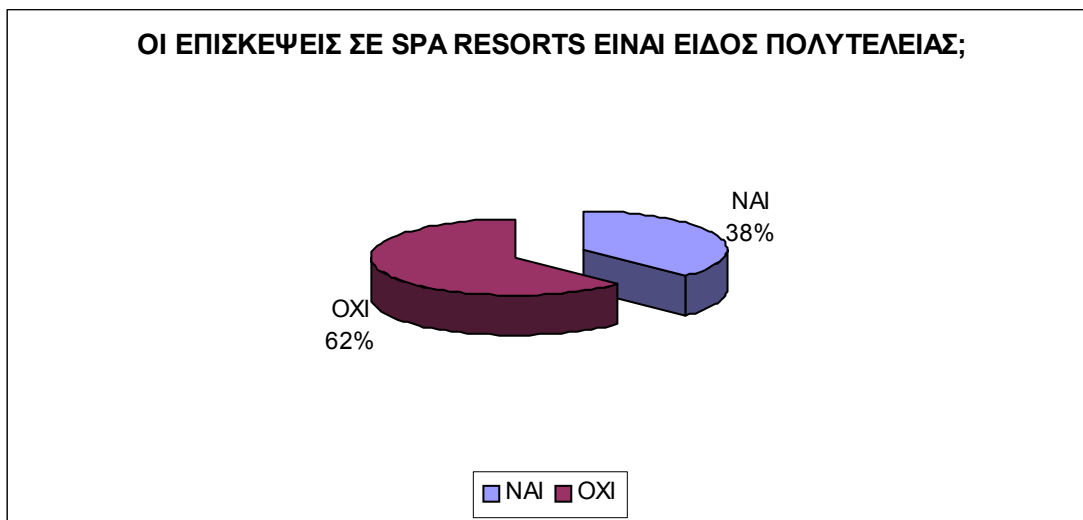
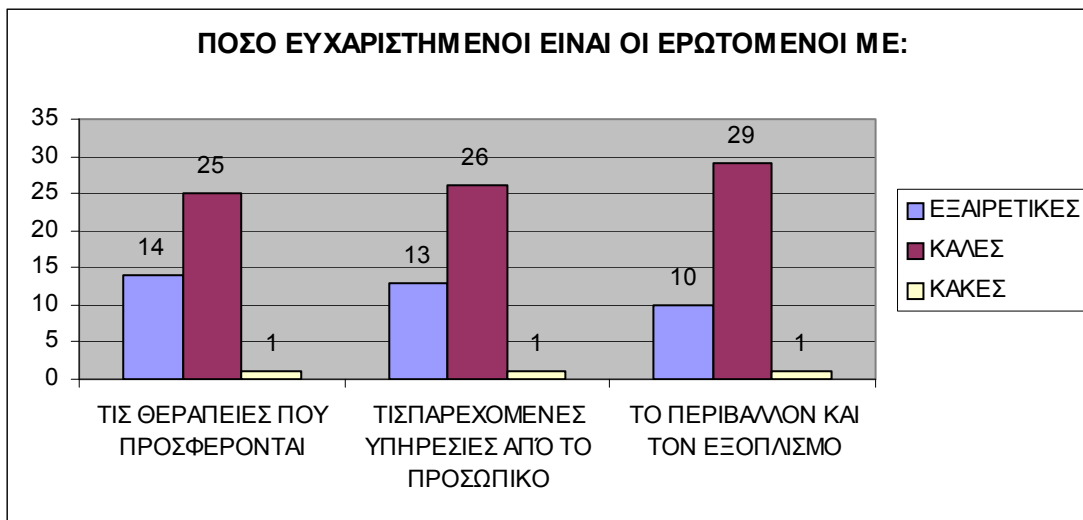
**ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΟΚΟΜΙΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ SPA RESORT**

**ΓΝΩΜΕΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΑΝ ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΙΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ
ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ SPA
RESORTS**

Πηγή Πρωτογενής έρευνα

Τα συμπεράσματα που βγάζουμε από την έρευνα είναι ότι ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι κάθε ηλικίας επισκέπτονται τα Spa Resorts, κυρίως για λόγους χαλάρωσης και λιγότερο θεραπευτικούς και ιατρικούς λόγους. Βάση των αποτελεσμάτων της έρευνας οι θεραπείες που προσφέρει το συγκεκριμένο πακέτο διακοπών βρίσκετε σε μέτρια επίπεδα, όμως η εμπειρία που αποκομίζουν οι επισκέπτες στα Spa Resorts είναι πολύ καλή. Τα ποσοστά της έρευνας δείχνουν ότι η Ελλάδα διαθέτει τις κατάλληλες προϋποθέσεις και υποδομές για να αναπτύξει αυτό το είδος τουρισμού, που σήμερα πλέον δεν θεωρείτε είδος πολυτελείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την πρωτογενή έρευνα η οποία αποτελείται από προσωπικές συνεντεύξεις με τα κέντρα Μεσόγειος και Thalasso Candia Marris Spa διακρίναμε μια αξιόλογη προσπάθεια για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κρήτη. Συγκεκριμένα επισκεφθήκαμε τις εγκαταστάσεις του κέντρου διακοπών και αιμοκάθαρσης Μεσόγειος και είδαμε ένα πραγματικά σύγχρονο χώρο, ιδιαίτερα καθαρό και συνομιλήσαμε με το προσωπικό. Επισκεφθήκαμε την αίθουσα αιμοκαθάρσεων και είδαμε από κοντά την άψογη εξυπηρέτηση και τα σύγχρονα μηχανήματα που διαθέτουν. Συλλέξαμε στατιστικά στοιχεία και πληροφορίες για τους ασθενείς που επισκέπτονται το κέντρο.

Το δεύτερο κέντρο που επισκεφθήκαμε ήταν το Thalasso Candia Marris Spa. Μιλήσαμε με τον υπεύθυνο του κέντρου όπου συζητήσαμε για τα προγράμματα που διαθέτουν. Επίσης μας έδωσε πληροφοριακά έντυπα για το κέντρο. Διαπιστώσαμε την άψογη αισθητική του χώρου, την καθαριότητα και τις σύγχρονες εγκαταστάσεις που διαθέτουν.

Έγινε μια προσπάθεια για μια σφαιρική και όσο το δυνατόν πληρέστερη παρουσίαση του ιαματικού τουρισμού. Οι ιδιότητες που παρουσιάζει ο ιαματικός τουρισμός και συγκεκριμένα η λουτροθεραπεία είναι ευεργετικές για τον ανθρώπινο οργανισμό και για τις παθήσεις που αντιμετωπίζει. Τα χημικά στοιχεία που περιέχει το νερό των ιαματικών πηγών βοηθάει στη βελτίωση της σωματικής υγείας. Αξίζει να αναφέρουμε ότι κάθε πηγή παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται πολλές και διαφορετικές παθήσεις.

Στην δευτερογενή μας έρευνα συλλέξαμε πληροφορίες από την βιβλιογραφική επισκόπηση για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας. Συμπεράναμε μία μεγάλη ζήτηση σε υπηρεσίες τουρισμού υγείας και διαπιστώσαμε μία ασάφεια ως προς την έννοια του αλλά και στις διακρίσεις του. Μιλήσαμε για την αλλαγή της αγοράς του τουρισμού υγείας και διακρίναμε ότι τώρα πια αποτελείται και από άτομα μεσαίας και μεγαλύτερης ηλικίας με υψηλά εισοδήματα και υψηλές απαιτήσεις. Διαπιστώσαμε επίσης την αναγκαιότητα για σύνδεση του τουρισμού υγείας με άλλες μορφές τουρισμού για την περαιτέρω ανάπτυξη του.

Συλλέξαμε στοιχεία από τον Ε.Ο.Τ. για την τουριστική ανάπτυξη στην Κρήτη όπου διαπιστώσαμε μια συνεχή άνοδο. Αναφερθήκαμε στις υποδομές υγείας της Κρήτης. Από άρθρα διακρίναμε κάποιες ενέργειες από τοπικούς παράγοντες και κυβερνητικούς φορείς για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κρήτη και ιδιαίτερα για τον ιατρικό τουρισμό. Τέλος, συλλέξαμε πληροφορίες από το διαδίκτυο όπου διαπιστώσαμε την ιδιαίτερη έμφαση που δίνεται στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

7.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη μας παρουσιάζουμε κάποιες προτάσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας. Πρέπει να δοθεί μία σαφήνεια στην έννοια του τουρισμού υγείας η οποία να είναι γενικά αποδεκτή. Το ίδιο πρέπει να γίνει και για τις μορφές του ώστε να μη υπάρχει σύγχυση. Παρόλη τη δημιουργία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και την θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου δεν έχουν δοθεί ακόμα οι βάσεις για το σωστό σχεδιασμό και ανάπτυξη του τουρισμού υγείας. Από την πλευρά της η πολιτεία θα πρέπει να οργανώσει και να εκμεταλλευτεί σωστά τις ιαματικές πηγές μετατρέποντας τις σε τουριστικά θέρετρα. Κάποιες συγκυρίες και κακές επιλογές έχουν αφήσει τον ιαματικό τουρισμό σε νηπιακό στάδιο. Η ανάπτυξη του είναι επιτακτική ανάγκη για την βελτίωση της ζωής στην περιφέρεια της χώρας μας. Η Κρήτη, η οποία διαθέτει όλες τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη τουρισμού υγείας θα πρέπει να ενεργοποιήσει την επιχειρηματική της δραστηριότητα προς την κατεύθυνση αυτή δημιουργώντας τα κατάλληλα κίνητρα για επενδύσεις. Τέλος, στα πλαίσια της ανάπτυξης του τουρισμού υγείας στην Κρήτη θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διαφήμιση της φυσικής ομορφιάς του νησιού και της Κρητικής παράδοσης σε θέματα διατροφής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τιτομιχελάκη, Κ. Καφετζάκης, Β. Ματρικάκης, Α. Καπετανάκης, Γ. Μαρνελάκης, Ι. και Μπαρδής, Β. Τουρισμός και Ανάπτυξη Υπηρεσιών Υγείας στην Περιφέρεια Κρήτης, 4 Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο Management Υπηρεσιών Υγείας 24-26 Οκτωβρίου 2002, Χερσόνησος.

Κοκκώσης, Χ,-Τσάρτας, Π. 2001 Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον.

Καλιφιώτη Σ. Εισαγωγή εις την θεωρία του τουρισμού.

Κολτσιδόπουλος Γ. Δ. Τουρισμός Θεωρητική Προσεγγιση

Ηγουμενάκης Ν. Γ. , Κραβαρίτης Κ. Ν. , Λύτρας Π. Ν. , Εισαγωγή στον Τουρισμό.

Ε.Ο.Τ. (2004) Στατιστικά, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Ι.Τ.Ε.Π. (2004) Τουρισμός Ατόμων Τρίτης Ηλικίας

Σφακιανάκης, Μ. (2000) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Υπουργείο Ανάπτυξης Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε. Πρόγραμμα Αξιοποίησης Περιουσίας Ε.Ο.Τ. Έργο: Μελέτη Θερμαλιστικού – Ιαματικού Τουρισμού

Μεσόγειος Εφημερίδα (2005) ‘Γεγονός ο Τουρισμός Υγείας για την Κρήτη’.

Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου www.mesogios.gr.

Travel Daily News (2005) ‘Δυνατότητες και Προοπτικές Ανάπτυξης του Ιατρικού Τουρισμού στην Ελλάδα’. Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου www.traveldailynews.gr.

Καθημερινή (2005) ‘Θεσμική Ώθηση στον Ιατρικό Τουρισμό’ Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου www.kathimerini.gr.

Αναπηρία ΤΩΡΑ (2005) ‘Προώθηση Προγραμμάτων Εναλλακτικού Τουρισμού’ Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου www.disabled.gr.

Travel Daily News (2005) ‘Δυνατότητες Ανάπτυξης Ιατρικού Τουρισμού στην Κρήτη’ .

ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Didaskalou E.(2000) Health Tourism: A New Approach of Tourism Development on Insular Areas. Paper presented at the International Conference ‘Tourism on Islands and Specific Destinations’ December 14-16, Chios, University of Aegean

Anna Garcia-Altes ‘The Development of Health Tourism Services’